

Strategia Rozwoju Gminy Trzuszczany na lata 2022-2028

Trzuszczany, 2022 r.

ZLECENIODAWCA

Gmina Trzuszczany
Trzuszczany Pierwsze 194
22-554 Trzuszczany
tel. (84) 65 75 059
e-mail: gmina@trzuszczany.pl
www.trzuszczany.pl

WYKONAWCA

Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.
ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 4
22-400 Zamość
tel. (84) 627 37 05, 512 138 998
e-mail: kontakt@doradztwoireklama.pl
www.doradztwoireklama.pl

Spis treści

1. WPROWADZENIE	3
2. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY	8
2.1. Sfera przestrzenna	9
2.2. Sfera społeczna.....	14
2.3. Sfera gospodarcza	20
2.4. Potencjał organizacyjno-finansowy	22
2.5. Raport z badania ankietowego.....	22
2.6. Analiza SWOT.....	26
3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA.....	30
3.1. Wizja i misja rozwoju Gminy.....	30
3.2. Cele strategiczne i operacyjne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym	32
3.3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych.....	37
3.4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia	43
3.5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej w Gminie.....	47
3.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie	66
3.7. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań	70
3.8. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy Trzeszczany wraz z zakresem planowanych działań	74
4. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA	76
4.1. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych	76
4.2. Ramy finansowe i źródła finansowania.....	78
4.3. Partycypacja społeczna.....	82
Spis map.....	85
Spis rysunków	85
Spis tabel	85
Spis wykresów	86

1. WPROWADZENIE

Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania Gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz Gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami Gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe. Wszystkie działania na rzecz miejscowej społeczności podejmowane na danym obszarze muszą wynikać z przyjętego, wieloletniego planu strategicznego, wykazywać zgodność z celami polityki rozwoju na poziomie regionalnym i krajowym oraz stanowić spójny zbiór uzupełniających się zadań i projektów, co nie tylko pozwala na skuteczne zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego i podniesienie jakości życia mieszkańców, lecz także znacznie ułatwia ubieganie się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych.

Polityka rozwoju poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego prowadzona jest w oparciu o długofalowe, kompleksowe dokumenty planistyczno-strategiczne. Opracowywane są one na szczeblu lokalnym, powiatowym i regionalnym. Strategia jest formalnym dokumentem, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju Gminy w latach 2022-2028. Strategia rozwoju określa kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej w danej jednostce, jej cele i pożądane efekty. Pozwala na uporządkowanie i rozłożenie w czasie planowanych działań oraz opisuje, jak będzie się rozwijał dany obszar, co będzie wykorzystane jako atut, czego negatywny wpływ musi być neutralizowany. Zawiera zapis wizji - pożądane obrazy danej jednostki oraz misji, której wypełnienie gwarantuje uzyskanie założonych efektów.

Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Trzeszczany, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu - Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających w Gminie podczas jej obowiązywania. Dodatkowo dokument stwarza możliwości korzystania z funduszy i działań strukturalnych Unii Europejskiej. Strategia Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028, została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych.

Programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki samorządu terytorialnego jest procesem długofalowym, wielokierunkowym i całościowym. Uzależniony jest on od lokalnych uwarunkowań oraz wielu czynników, z których część wpływa stymulująco na proces rozwoju, a część go hamuje. Rolą władz jednostki samorządu terytorialnego jest najbardziej efektywne wykorzystanie atutów i walorów danego obszaru oraz możliwie największe zminimalizowanie wpływu słabych stron i zagrożeń, które utrudniają jego wszechstronny, społeczno-gospodarczy rozwój. W tym celu, lokalne władze przyjmują unikalną i właściwą dla danej jednostki politykę prorozwojową, dla której punktem wyjścia są: diagnoza stanu obecnego oraz analiza SWOT, pozwalające na zidentyfikowanie problemów oraz wytyczenie pożądaných celów i kierunków rozwoju. Ponadto diagnoza stanu społecznego, gospodarczego oraz zagospodarowania przestrzennego, została uzupełniona analizą ankiet wypełnionych przez mieszkańców z której wnioski przedstawiono w niniejszym dokumencie.

Niniejszy dokument nawiązuje do obowiązującej w latach poprzednich Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany 2015–2020 i jest w pełni zgodny z celami w niej określonymi, do wielu z nich nawiązuje w sposób bezpośredni. Jednak ze względu na to, iż horyzont czasowy poprzedniej strategii dobiegł końca, konieczne było opracowanie nowego dokumentu strategicznego.

Podstawa prawna opracowania Strategii

Opracowanie sporządzono zgodnie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w „ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju” art. 17. (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057). Ustawa ma na celu ułatwienie jednostkom samorządu terytorialnego sporządzenie strategii rozwoju tak, by była ona jak najbardziej spójna z dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym, i mogła stanowić źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne, zgodnie z wymogami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw” oraz z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834).

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw: z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym:

Art. 10e. 1. Gmina może opracować strategię rozwoju gminy.

2. Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.
3. Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii, oraz określa w szczególności:
 - 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
 - 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
 - 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
 - 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
 - 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
 - 6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038), wraz z zakresem planowanych działań;
 - 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
 - 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
 - 9) ramy finansowe i źródła finansowania.
4. Strategię rozwoju gminy sporządza się w formie tekstowej oraz graficznej zawierającej zobrazowanie treści, o których mowa w szczególności w ust. 3 pkt 4, 6 i 7.

Art. 10f. 1. Rada gminy, w drodze uchwały, określa szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju:

1. Projekt strategii rozwoju gminy opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń

i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.

2. Zarząd województwa wydaje opinię, o której mowa w ust. 2, w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu strategii rozwoju gminy. W przypadku braku opinii we wskazanym terminie uznaje się, że strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa.
3. Strategia rozwoju gminy jest przyjmowana przez radę gminy w drodze uchwały.
4. Strategia rozwoju gminy podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju gminy stosuje się ust. 1-4.

Podstawę opracowania Projektu Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028 stanowi Uchwała XXXV/212/2021 Rady Gminy Trzeszczany z dnia 30 grudnia 2021 roku w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028. Uchwała podjęta została na podstawie art. 10e ust. 1 i art. 10f ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) oraz w związku z art. 9 pkt 5 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2021 r. poz. 1057).

Na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym Rada Gminy Trzeszczany została upoważniona do określenia - w drodze uchwały - szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii rozwoju Gminy, w tym trybu konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami Gminy oraz z właściwym dyrektorem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Obligatoryjnym elementem uchwały podejmowanej w wykonaniu upoważnienia przyznanego w art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym są postanowienia regulujące tryb konsultowania projektu strategii rozwoju Gminy m.in. z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, a także z mieszkańcami Gminy. Upoważnienie Rady Gminy do określenia trybu konsultacji oznacza, iż Rada Gminy w drodze uchwały określiła procedurę i reguły postępowania w tej sprawie.

Postanowienia te będą zatem kształtować uprawnienia wskazanych podmiotów, w tym mieszkańców Gminy, do udziału w konsultacjach prowadzonych w sprawie projektu strategii rozwoju Gminy. W konsekwencji zakwalifikowania uchwały podejmowanej na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym do kategorii aktów prawa miejscowego podlega ona ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym i wchodzi w życie, co do zasady, po upływie 14 dni od ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Harmonogram prac

Prace nad Strategią rozpoczęto w grudniu 2021 roku, kiedy to Wójt Gminy Trzeszczany podjął decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy, którą pogłębiono podczas badania ankietowego w formie elektronicznej. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe, z których wynikają cele strategiczne. Te z kolei zostały podzielone na cele operacyjne, a dla nich wyznaczono zadania i działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie postawionych celów. Powstały w ten sposób projekt dokumentu strategicznego udostępniono mieszkańcom z prośbą o zapoznanie się i przekazanie uwag. Ostateczny dokument będzie uwzględniał opinię mieszkańców Gminy.

Metodologia prac

Do opracowania Strategii wykorzystano dane zgromadzone w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, analizy i raporty środowiska, gospodarki oraz problemów społecznych tworzonych dla powiatu oraz województwa, opracowania planistyczne Gminy Trzeszczany, dokumenty programowe oraz sprawozdania jednostek organizacyjnych Gminy. Wykorzystane zostały również dane, przygotowane przez poszczególne referaty Urzędu Gminy Trzeszczany. Na potrzeby opracowania niniejszej Strategii w kwietniu 2022 roku zostało przeprowadzone badanie ankietowe w formie ankiety elektronicznej wśród mieszkańców Gminy Trzeszczany. Ankieta została udostępniona na stronie internetowej Gminy. Umożliwienie mieszkańcom oceny rozwoju skutkuje otrzymaniem bardzo wartościowej informacji zwrotnej do tworzenia celów i kierunków rozwoju jakie powinna obrać Gmina na najbliższe lata. Sporządzono na podstawie zgromadzonych danych diagnozę stanu społeczno-gospodarczego, edukacyjnego, technicznego, ochrony środowiska i bezpieczeństwa na terenie Gminy

Trzuszczany. Wyznaczono cele i kierunki rozwoju zgodne z zapisami celów zawartych w dokumentach wyższego szczebla – wojewódzkich i powiatowych. Przy wyznaczaniu celów strategicznych uwzględniono zapisy wieloletniego planu finansowego, dochody i wydatki Gminy oraz potencjał społeczny i gospodarczy. Dobrano cele strategiczne pod kątem jak największego prawdopodobieństwa wykonalności, zarówno względem kondycji finansowej Gminy, jak i możliwości społecznych oraz ekonomicznych lokalnej społeczności.

2. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY

Wnioski z diagnozy stanu obecnego

Diagnoza stanu obecnego stanowi opis istniejącej sytuacji gminy w ujęciu przestrzennym, społecznym i gospodarczym oraz jest punktem wyjścia do opracowania części planistycznej strategii rozwoju. Szczegółowo identyfikuje zasoby i potencjał rozwojowy gminy. W niniejszym dokumencie dokonano syntetycznego podsumowania przeprowadzonej diagnozy za pomocą porównania stanu obecnego gminy ze stanem bazowym w poprzednim okresie strategicznym (2014-2020). Takie ujęcie pozwala nie tylko na wypunktowanie najważniejszych wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy, lecz także na zbadanie zmian, które dokonały się w obranym horyzoncie czasowym.

Porównanie stanu obecnego Gminy ze stanem bazowym w poprzednim okresie strategicznym (2014-2020)

Porównanie stanu obecnego do poprzedniego roku bazowego opiera się na porównaniu roku 2013 z 2020 dla każdej ze sfer. Za rok bazowy dla poprzedniego okresu strategicznego przyjęto rok 2013, tj. ostatni rok przed jego rozpoczęciem, natomiast rokiem porównawczym jest rok 2020 – ostatni rok przed rozpoczęciem kolejnego okresu strategicznego. Dzięki porównaniu możliwe będzie sprawdzenie, jakie wymierne efekty wywołała polityka rozwoju w okresie strategicznym 2014-2020, która realizowana była między innymi dzięki realizacji różnorodnych projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych, w tym współfinansowanych ze środków UE w ramach programów operacyjnych obejmujących lata 2014-2020.

2.1. Sfera przestrzenna

W sferze przestrzennej Gminy Trzeszczany nie odnotowano istotnych zmian w funkcjonalności poszczególnych jej części. Gmina jest obszarem o charakterze rolniczym, z niską lesistością i antropogenicznie przekształconym środowiskiem naturalnym. Podobnie jak w roku 2013, do głównych problemów wynikających z położenia i cech przestrzeni gminy należą:

- peryferyjne położenie (w obrębie województwa lubelskiego) na tzw. ścianie wschodniej,
- brak funkcjonalnych centrów i wyodrębnionych lub odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni publicznych w wielu miejscowościach Gminy.

W porównaniu do roku 2013 gęstość zaludnienia gminy w 2020 spadła o 5 os./km² z 50 os./km² do 45 os./km². Spadek gęstości zaludnienia na podobnym poziomie odnotowano w całym powiecie hrubieszowskim, którego gęstość zaludnienia w porównaniu do roku 2013 spadła o 4 os./km².

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w 2020 w stosunku do roku 2013

Wyszczególnienie	Zmiana wskaźnika w osoby/km ²	Zmiana w %
Gmina Trzeszczany	-5	-10,0
powiat hrubieszowski	- 4	-5,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Stan środowiska naturalnego w porównaniu do roku 2013 nie uległ istotnej degradacji i należy uznać go za dobry. Główną cechą środowiska naturalnego Gminy jest jego duże przekształcenie antropogeniczne na rzecz rolnictwa. Z tego względu, na terenie Gminy niewiele jest skupisk naturalnej, nieprzekształconej roślinności i miejsc bytowania gatunków dzikich zwierząt. Na terenie Gminy nie funkcjonują zakłady przemysły ciężkiego ani nie przebiegają przez jej obszar drogi krajowe lub wojewódzkie o dużym natężeniu ruchu, stąd do głównych zagrożeń dla środowiska naturalnego podobnie jak w roku 2013 należą zanieczyszczenia bytowe i rolnicze. Szczególnym zagrożeniem są chemiczne nawozy i środki ochrony roślin, które zanieczyszczają gleby i wody. Niekorzystnie na stan środowiska wpływają także braki w infrastrukturze technicznej, szczególnie niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji sanitarnej.

Ogrzewanie domów i budynków użyteczności publicznej odbywa się za pomocą pieców i kotłowni węglowych, nierzadko będących w złym stanie technicznym. Stanowią one tak zwane źródła niskiej emisji zanieczyszczeń, istotnie obniżają one jakość powietrza, co negatywnie wpływa także na stan wód, gleb, flory i fauny i wywiera niekorzystny wpływ na zdrowie ludności. Z uwagi na problemy z jakością powietrza, spowodowane opalaniem budynków, Gmina Trzeszczany podjęła działania na rzecz zmniejszenia wykorzystania nieodnawialnych paliw kopalnych. W latach 2014-2020 Gmina zrealizowała projekt pn. „Instalacja kolektorów słonecznych do wspomaganie ogrzewania wody użytkowej w budynkach mieszkalnych w Gminie Trzeszczany”, w ramach perspektywy finansowej 2014-2020, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 4 Energia przyjazna środowisku, Działanie 4.1. Wsparcie wykorzystania OZE. Ponadto, w marcu 2022 roku Gmina Trzeszczany podpisała umowę o dofinansowanie z Urzędem Marszałkowskim na realizację kolejnego projektu „Instalacja odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach domowych na terenie Gminy Trzeszczany - etap II”. Głównym celem projektu jest poprawa stanu powietrza atmosferycznego poprzez zwiększenie produkcji energii w oparciu o OZE. Jego osiągnięcie nastąpi poprzez przeprowadzenie działań obejmujących montaż: a) 159 instalacji płaskich kolektorów słonecznych na budynku lub gruncie, b) 97 instalacji płaskich paneli fotowoltaicznych typu „on-grid” na budynku lub gruncie. Projekt realizowany będzie na terenie wszystkich miejscowości Gminy Trzeszczany. Rezultatem przeprowadzonych działań będzie uruchomienie 256 systemów OZE, wykorzystywanych docelowo przez prywatne gospodarstwa domowe do procesów wsparcia produkcji energii elektrycznej i ciepłej (m.in. na potrzeby podgrzewania c.w.u.) w oparciu o promieniowanie słoneczne. Również coraz bardziej popularna jest indywidualna instalacja systemów wykorzystujących OZE wśród mieszkańców, takich jak instalacje kolektorów słonecznych czy instalacje fotowoltaiczne. W porównaniu do roku 2013 udział OZE w bilansie paliwowo-energetycznym wzrósł, mimo to, wciąż potrzebą jest zwiększenie wykorzystania systemów korzystających z odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy w celu poprawy jakości powietrza, szczególnie w okresie zimowym.

Do głównych problemów związanych z siecią drogową na terenie Gminy Trzeszczany należy zły stan nawierzchni wielu dróg, zarówno powiatowych, jak

i gminnych. W wielu miejscowościach brakuje chodników oraz innych elementów infrastruktury drogowej i okołodrogowej (zatoki przystankowe, wyznaczone przejścia dla pieszych, niezbędne oznakowanie w miejscach szczególnie niebezpiecznych), co w istotny sposób obniża bezpieczeństwo pieszych i innych użytkowników dróg. W latach 2014-2020 prowadzono działania inwestycyjne w tym zakresie, jednak w dalszym ciągu część dróg wymaga interwencji.

W badanym okresie długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej nie uległa zmianie. Nastąpił wzrost liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej, natomiast liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej pozostała na takim samym poziomie.

Tabela 2. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w porównaniu do roku 2013

Wyszczególnienie	2013	2020
Długość sieci wodociągowej (km)	70,8	70,8
Długość sieci kanalizacji sanitarnej (km)	3,7	3,7
Udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w stosunku do ogółu ludności (%)	64,6	77,4
Udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu ludności (%)	20,3	20,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem stopnia zwodociągowania Gmina Trzeszczany prezentuje się stosunkowo korzystnie, z sieci wodociągowej korzysta obecnie ponad trzy czwarte mieszkańców Gminy.

Stopień skanalizowania Gminy jest niski, z sieci kanalizacyjnej korzysta około jedna piąta ludności. W obszarach nieskanalizowanych nieczystości sanitarne z budynków niepodłączonych do kanalizacji komunalnej odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, znajdujących się na terenach posesji. Do priorytetowych inwestycji zaplanowanych przez władze gminne na nowy okres projekcyjny należy dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej gminy oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków (zamiast standardowych zbiorników bezodpływowych) w miejscach, gdzie funkcjonowanie sieci zbiorczej jest utrudnione lub nieekonomiczne. W działaniach

w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, Gmina nie będzie realizować działań polegających na budowie przydomowych oczyszczalni z drenażem rozsączającym lub budowie innych typów oczyszczalni np. hybrydowych-hydrofitowych obsługujących całe miejscowości lub ich części.

Do głównych problemów związanych z funkcjonowaniem sieci wodociągowej i kanalizacyjnej należy także dysproporcja pod względem zwodociągowania i skanalizowania obszaru Gminy, co oznacza, iż w większości miejscowości na ten moment niemożliwe jest prowadzenie jednolitej, kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej. Z tego względu inwestycje w infrastrukturę dostarczania wody i odprowadzania ścieków uznawane są za priorytetowe. Obecnie Gmina jest w trakcie realizacji projektu pn. „Budowa sieci wodociągowej wraz z przebudową stacji wodociągowej oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowości Nieledeń”, realizowanego w ramach PROW 2014-2020, w wyniku którego powstanie sieć wodociągowa o długości 4,109 km.

Na terenie Gminy Trzeszczany nie funkcjonuje sieć gazowa. Gospodarstwa wykorzystujące gaz w celach bytowych, używają gazu z butli gazowych.

Gmina jest w całości zelektryfikowana.

Obszar Gminy nie ma dostępu do sieci ciepłej. Dostawy ciepła do budynków oraz ciepłej wody użytkowej odbywają się głównie w oparciu o tradycyjne sposoby ogrzewania, w zdecydowanej większości jest to ogrzewanie węglem kamiennym (w sezonie letnim zastępowanym drewnem). Część mieszkańców mieszkających w niedawno wybudowanych lub zmodernizowanych budynkach decyduje się na skorzystanie z innych źródeł ciepła: gazu płynnego lub podłączenia kolektorów słonecznych, jednak rozwiązania te są mało popularne. Niekorzystny wpływ obecnych sposobów dostarczania ciepła i ciepłej wody użytkowej do mieszkań i obiektów użyteczności publicznej potęguje niska wydajność energetyczna budynków i systemów ich ogrzewania (nieocieplone ściany zewnętrzne i stropy, przestarzałe piece, itp.), która powoduje konieczność spalania większej ilości surowców do uzyskania pożądanego efektu, niż w budynkach nowych, o wysokiej klasie energetycznej. Dodatkowo, w kotłowniach i paleniskach indywidualnych spala się często także przedmioty z tworzyw nieprzeznaczonych do palenia (takich jak plastik, guma, tekstylia), przez co

do atmosfery emitowane są szkodliwe związki chemiczne. Do priorytetowych przedsięwzięć w tym zakresie należy realizacja przedsięwzięć mających na celu zmniejszenie ilości zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł niskiej emisji (modernizacje kotłowni, przechodzenie na system ogrzewania zasilany innymi niż węgiel surowcami energetycznymi, wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii) oraz zwiększenie energooszczędności budynków (termomodernizacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej). Konieczne jest także zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie niebezpieczeństw płynących ze spalania w przydomowych piecach i kotłowniach przedmiotów wykonanych z tworzyw nieprzeznaczonych do palenia (takich jak plastik, guma, tekstylia).

Mieszkańcy Gminy posiadają dostęp do Internetu i sieci telefonii komórkowej. W stosunku do poprzedniego okresu diagnostycznego oferta dostawców jest szersza.

Zgodnie z danymi BDL GUS, w 2020 roku masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca na terenie Gminy Trzeszczany wynosiła 122 kg i była wyższa o 39 kg w stosunku do wartości tego wskaźnika w roku 2019 (pierwszy rok udostępnienia tego rodzaju danych w BDL GUS). Oznacza to, że ilość odpadów wytwarzanych przez mieszkańców rośnie w przeliczeniu na jednostkę. Ogółem, na terenie Gminy w 2020 zebrano 497,04 ton odpadów zmieszanych (z czego 458,32 tony to odpady z gospodarstw domowych), co stanowiło wartość większą niż w roku 2019 o 152,7 tony. Jednocześnie wzrosła ilość selektywnie zebranych odpadów: w 2020 wynosiła 185,16 tony i była wyższa o 28,12 tony niż w roku 2019. Gmina wywiązuje się ze swoich ustawowych obowiązków w zakresie gospodarowania odpadami. Rośnie liczba odpadów w przeliczeniu na mieszkańca, udaje się także zwiększyć ilość odpadów odbieranych selektywnie. Do podstawowych zadań z zakresu gospodarki odpadami należy między innymi dalsze zwiększanie efektywności selektywnej zbiórki odpadów oraz podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, przedsiębiorców i rolników w tym zakresie.

W porównaniu do roku 2013 w roku 2020 liczba mieszkań wzrosła łącznie o 14. Zwiększyła się także liczba mieszkań wyposażonych poszczególne instalacje sanitarne. Największy procentowy wzrost odnotowano w przypadku liczby mieszkań mających dostęp do centralnego ogrzewania (1,75%).

Tabela 3. Porównanie liczby mieszkań i ich wyposażenia w Gminie Trzeszczany

Wyszczególnienie	2013	2020	zmiana w %
Liczba mieszkań	1 444	1 458	0,97%
Liczba mieszkań wyposażonych w wodociąg	1 231	1 246	1,22%
Liczba mieszkań wyposażonych w łazienkę	1 088	1 103	1,38%
Liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie	1 029	1 047	1,75%

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Trzeszczany można uznać za stosunkowo dobre.

2.2. Sfera społeczna

Liczba mieszkańców Gminy Trzeszczany w 2020 roku wynosiła 4 071 i była niższa od liczby mieszkańców w 2013 roku o 477 (10,5%). W badanym obecnie 10-letnim okresie referencyjnym 2011-2020 zaszły większe i bardziej niekorzystne zmiany w liczbie ludności, niż w badanym dla roku bazowego okresie 2004-2013. W roku 2020, podobnie jak w 2013, odnotowano spadek liczby ludności w 10-letnim okresie, jednak poprzednio liczba mieszkańców zmalała o 4,01%, natomiast obecnie – o 11,84%. Oznacza to, iż liczba mieszkańców gminy jest obecnie mniej ustabilizowana, niż w poprzednim badanym okresie i zachodzą w niej zmiany na większą skalę.

Tabela 4. Porównanie kształtowania się liczby ludności Gminy Trzeszczany w 2013 i 2020 roku wraz z odniesieniem do 10-letnich okresów referencyjnych

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba ludności [osoby]	4 618	4 071
Wzrost/spadek liczby ludności w 10-letnim okresie [osoby]	-190	-547
Wzrost/spadek liczby ludności w 10-letnim okresie w [%]	-4,01	-11,84

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Podobnie jak w poprzednim okresie diagnostycznym, przyrost naturalny był ujemny. W obu latach był wyższy od średniej powiatowej, która w 2013 wynosiła -5,41,

a w 2020 przyjęła wartość -8,69. Przyrost naturalny na terenie całego powiatu przyjmuje wartości ujemne. W porównaniu do roku 2013, w roku 2020 wartość przyrostu naturalnego była około dwa razy niższa.

W porównaniu do 2013 roku saldo migracji z wartości było znacznie wyższe i przyjęło wartości dodatnie.

Tabela 5. Porównanie kształtowania się przyrostu naturalnego i salda migracji Gminy Trzuszczany w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-3,53	-7,09
Saldo migracji	-37	13
Saldo migracji na 100 osób	-8,2	3,2

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Charakterystycznym zjawiskiem, w dalszym ciągu spotykanym na terenie Gminy Trzuszczany są migracje zarobkowe za granicę, krótkookresowe, sezonowe. W większości przypadków nie wiążą się one z oficjalną zmianą miejsca zamieszkania. Migracje tego typu wywołują zarówno pozytywne skutki (utrzymywanie gospodarstwa domowego, stałe źródło dochodu), jak i negatywne (osłabienie więzi rodzinnych, zmniejszenie komfortu życia, utrata pracowników na lokalnym rynku pracy).

W stosunku do roku 2013 nasila się zjawisko starzenia się lokalnej społeczności. W badanym okresie wzrósł udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz osób w wieku produkcyjnym w liczbie ludności ogółem. Zjawisko starzenia się lokalnej społeczności dotyka obszar całego kraju.

Tabela 6. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Trzuszczany w latach 2013 i 2020

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym [%]	17,2	14,6
Liczba osób w wieku produkcyjnym [%]	62,3	59,9
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym [%]	20,5	25,6

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W zakresie edukacji na poziomie podstawowym od czasu poprzedniej diagnozy zaszła zasadnicza zmiana – nastąpiła reforma oświaty, skutkująca likwidacją gimnazjów i przywracająca 8-klasową szkołę podstawową. Na terenie Gminy Trzeszczany działają obecnie:

- Szkoła Podstawowa im. Cypriana Kamila Norwida w Trzeszczanach,
- Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Nieleddwi.

Ponadto na terenie Gminy funkcjonują placówki oświatowe, prowadzone przez stowarzyszenia:

- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Mołodiatyczach prowadzona przez Stowarzyszenie Bliżej Dzieci w Mołodiatyczach,
- Punkt przedszkolny „Akademia Skrzata” w Mołodiatyczach prowadzony przez Stowarzyszenie Bliżej Dzieci w Mołodiatyczach,
- Centrum Edukacji Przedszkolnej w Trzeszczanach prowadzone przez Stowarzyszenie Kamienie Milowe w Trzeszczanach.

Obowiązkowe roczne wychowanie przedszkolne realizowane jest w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Poniższe tabele przedstawiają liczbę oddziałów oraz liczbę uczniów w oddziałach przedszkolnych oraz szkołach działających na terenie Gminy Trzeszczany.

Z uwagi na zmianę organizacji szkół, nie porównywano danych dotyczących liczby uczniów szkół w 2013 i 2020 roku.

Na terenie Gminy Trzeszczany funkcjonuje Gminny Ośrodek Kultury w Trzeszczanach. W ramach niniejszej analizy porównano dane dotyczące sfery kultury z roku 2013 i 2020, a także z 2019. Dane z roku 2020 są to dane z czasu pandemii, gdy działalność kulturalna była mocno ograniczona, stąd ich porównywanie do danych z 2013 byłoby niepełne i w dużej mierze zakłócone przez sytuację nadzwyczajną. Z tego względu przeanalizowano także dane z 2019 roku – ostatniego roku przed wybuchem pandemii, by zbadać, jak funkcjonowała sfera kultury zanim została ograniczona. Podstawowe dane zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 7. Porównanie danych dotyczących organizacji wydarzeń kulturalnych i uczestnictwa w nich na terenie Gminy Trzeszczany w roku 2013, 2019 oraz 2020

Wyszczególnienie	2013	2019	2020
Liczba imprez organizowanych przez GOK	63	38	19
Liczba uczestników imprez organizowanych przez GOK	5 329	3 302	1 121
Średnia liczba uczestników na imprezę	85	87	59
Liczba czytelników aktywnie wypożyczających w ciągu roku	483	482	410

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Porównanie danych dotyczących imprez kulturalnych organizowanych przez GOK potwierdza, że liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w 2020 była znacznie niższa, niż w 2019, przy również mniejszej liczbie imprez. Zdecydowanie najwięcej wydarzeń kulturalnych było organizowanych w 2013 roku, wzięło w nich udział 5 329 uczestników, co jest wartością najwyższą spośród porównywanych lat. Natomiast wskaźnik średniej liczby uczestników na imprezę był najwyższy w roku 2019, co oznacza że pomimo zauważalnie mniejszej niż w 2013 liczby imprez oraz mniejszej całkowitej liczby osób biorących w nich udział, średnio na jedną imprezę przypadało więcej uczestników. Może to się wiązać zarówno z charakterem imprez (np. w 2019 zorganizowano więcej wydarzeń o charakterze masowym, z dużą liczbą uczestników w ramach jednej imprezy, co miało wpływ na średnią wartość wskaźnika), jak też z ogólnym wzrostem poziomu atrakcyjności wydarzeń kulturalnych oraz zwiększającymi się potrzebami lokalnej społeczności w tym zakresie. Wartość wskaźnika drastycznie spadła w roku 2020, co miało bezpośredni związek z pandemicznymi obostrzeniami.

Liczba czytelników wypożyczających książki z biblioteki w roku 2013 i 2019 była niemal równa. W roku 2020 nieco spadła, jednak spadek ten nie przekraczał 15%, co oznacza iż mimo wprowadzenia obostrzeń, usługi biblioteki były w dalszym ciągu popularne.

Podobnie jak w 2013 roku, główna infrastruktura sportowo-rekreacyjna zlokalizowana jest przy szkołach.

W Trzeszczanach funkcjonuje kompleks boisk szkolnych (do piłki nożnej, siatkówki, koszykówki, piłki ręcznej) wraz z bieżnią oraz skocznią pokrytą powierzchnią poliuretanową oraz mini trybunami. Obiekt jest dostępny nie tylko dla uczniów, ale także w godzinach pozalekcyjnych dla wszystkich chętnych, pragnących skorzystać z tego rodzaju formy rozrywki. Ponadto, w Trzeszczanach istnieje również boisko pełnowymiarowe trawiaste ale jest ono w nienależytym stanie technicznym. Brakuje mu również wyposażenia i ogrodzenia.

W Nieleddwi funkcjonuje jedyna sala gimnastyczna na terenie Gminy, z której korzysta przede wszystkim młodzież, a także członkowie Ludowego Klubu Sportowego Płomień - Spartan Nieledew (sekcja piłki nożnej i siatkówki). Przy szkole podstawowej znajdują się boiska do piłki nożnej, siatkówki i koszykówki, jednak ich stan techniczny jest niedostateczny, nie posiadają utwardzonej nawierzchni ani odpowiedniego wyposażenia. Ponadto, w Nieleddwi znajduje się także stadion piłkarski, użytkowany przez LZS Płomień - Spartan i miejscową społeczność. Stadion w roku 2006 został wyremontowany wybudowano trybunę wraz z zadaszeniem, a także ławki poza zadaszeniem, wybrukowano teren przy trybunie, zmodernizowano ogrodzenie stadionu. W pozostałych miejscowościach Gminy infrastruktura tego typu jest niedostatecznie rozwinięta. Niska jest także dostępność przestrzeni rekreacyjnych (placów zabaw, skwerów, zieleni zorganizowanej, itp.).

Podobnie jak w roku 2013, na terenie gminy funkcjonują dwie przychodnie NZOZ. W porównaniu do roku 2013 liczba porad opieki zdrowotnej spadła o 19,8%. Mieszkańcy korzystają ze specjalistycznych usług opieki zdrowotnej poza obszarem Gminy, m.in. w Hrubieszowie i Zamościu.

Korzystne przedstawia się analiza porównująca dane dotyczące pomocy społecznej w roku 2013 i 2020. Każdy z podstawowych wskaźników dotyczących korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz korzystających ze świadczeń rodzinnych był w 2020 niższy niż w 2013. Oznacza to, że mniej osób znajdowało się w sytuacji życiowej kwalifikującej ich do korzystania z pomocy.

Tabela 8. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej na terenie Gminy Trzuszczany w 2013 i 2020 roku

Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej	Jednostka	2013	2020
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Gospodarstwa domowe	229	153
beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	osoba	1 476	829
Korzystający ze świadczeń rodzinnych	Jednostka	2013	2020
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	193	135
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	369	271
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	345	251

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Również poziom bezrobocia na terenie Gminy Trzuszczany kształtował się korzystniej, niż w roku 2013. Znacznie mniejsza była liczba bezrobotnych – w stosunku do poprzedniego okresu zmniejszyła się o 40,73 %. Zmniejszył się także udział osób młodych oraz udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem. Wzrósł natomiast udział kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem oraz udział osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia w liczbie bezrobotnych ogółem.

Tabela 9. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Trzuszczany w 2013 oraz w 2020 roku

Rok	Bezrobotni ogółem [osoby]	W tym			
		Kobiety [%]	W wieku 18-24 lata [%]	Długotrwale bezrobotni [%]	Bezrobotni powyżej 50 roku życia [%]
2013	383	48,04	24,02	71,28	19,32
2020	227	55,94	12,33	70,48	19,82

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W porównaniu do poprzedniego badanego okresu, stopa bezrobocia na terenie powiatu hrubieszowskiego spadła z 20,3% w 2013 do 12,9% w 2020. Średnia stopa bezrobocia w regionie spadła w tym samym okresie odpowiednio z 14,4% do 8,2%.

Pomimo korzystnych danych dotyczących bezrobocia, lokalny rynek pracy boryka się z podobnymi problemami, co w poprzednim badanym okresie. Słabo rozwinięty sektor MŚP nie zapewnia dostatecznej liczby miejsc pracy na terenie Gminy, brakuje

także większych zakładów, które zwiększyłyby zapotrzebowanie na miejscowych pracowników. Głównym źródłem utrzymania mieszkańców pozostaje rolnictwo, praca w sektorze publicznym lub zatrudnienie poza obszarem Gminy, przede wszystkim w położonym w niedalekiej odległości Hrubieszowie.

2.3. Sfera gospodarcza

W porównaniu do roku 2013, w roku 2020 liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność terenie Gminy Trzeszczany wzrosła o 21 (10,66%). W dziesięcioletnim okresie referencyjnym, obejmującym lata 2011-2020, nastąpił około 4-procentowy wzrost liczby przedsiębiorstw, podczas gdy w okresie referencyjnym 2004-2013 odnotowano około 6 procentowy spadek ich liczby.

Tabela 10. Porównanie kształtowania się liczby podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Trzeszczany w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba podmiotów gospodarki narodowej	197	218
Wzrost/spadek liczby podmiotów gospodarki w badanym 10-letnim okresie referencyjnym dla obu lat	-14	8
Wzrost/spadek liczby podmiotów gospodarki narodowej w badanym 10-letnim okresie referencyjnym dla obu lat w [%]	-6,64%	3,81%

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem branż istnieje różnica w branżach dominujących. W roku 2013 na terenie Gminy Trzeszczany funkcjonowało najwięcej podmiotów sekcji: G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych. W 2020 roku ich liczba była niższa o 26%. W porównaniu do roku 2013 o 36% wzrosła liczba podmiotów sekcji F - budownictwo i to ta branża jest obecnie dominująca pod względem liczby przedsiębiorstw.

Tabela 11. Porównanie danych dotyczących kształtowania się liczby podmiotów poszczególnych sekcji w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba podmiotów sekcji F - budownictwo	25	39
Liczba podmiotów sekcji G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	50	37

Liczba podmiotów sekcji H - Transport i gospodarka magazynowa	18	18
---	----	----

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Dane dotyczące kształtowania się liczby podmiotów gospodarczych ogółem oraz podmiotów gospodarczych poszczególnych sekcji wskazują na to, iż na terenie gminy rozwija się sektor usług. Dominują usługi tradycyjne - usługi budowlane, handel, naprawa pojazdów, transport i gospodarka magazynowa. Największym podmiotem gospodarczym jest zakład przetwórstwa spożywczego, usytuowany w Nieleddwi, będący największym pracodawcą sfery gospodarczej.

Pandemia COVID-19 wpłynęła, w mniejszym lub większym zarówno na sferę gospodarczą, jak i na rynek pracy w poszczególnych branżach, jednak w tym momencie większość tych efektów nie jest widoczna w ogólnodostępnych danych statystycznych. Dzieje się to między innymi z powodu uzasadnionego „opóźnienia” pomiędzy wystąpieniem pewnego zjawiska, a możliwością policzalnego ukazania jego skutków. Szczególnie jest to widoczne w sferze gospodarczej. W badanym roku 2020 na terenie Gminy Trzeszczany jeszcze zidentyfikowano trend rozwojowy. Liczba podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie Gminy na koniec 2020 roku była większa, niż na koniec 2019, pomimo iż w całym 2020 roku przedsiębiorstwa niemal wszystkich branż borykały się z negatywnym wpływem pandemicznych ograniczeń na ich działalność. Jednak, z uwagi na możliwości wykorzystania pakietów pomocowych, prób przebranżowienia i dostosowania do nowych uwarunkowań, przenoszenia biznesu do sieci (dla branż, w których to było możliwe) i innych rozwiązań zapobiegających lub przesuujących w czasie konieczność zamknięcia działalności, w roku 2020 nie odnotowano liczbowego spadku liczby przedsiębiorstw. Efekt rzeczywistego wpływu pandemii na gospodarkę pojawi się w danych statystycznych w ciągu najbliższego roku lub dwóch lat, z tego względu program strategiczny musi uwzględniać aktywizowanie sfery gospodarczej oraz zapewnienie warunków do rozwoju przedsiębiorczości, pomimo tego, iż zgodnie z danymi statystycznymi obecna sytuacja wydaje się być w tym zakresie stabilna i korzystna.

2.4. Potencjał organizacyjno-finansowy

Wskaźniki dotyczące finansów Gminy wykazują znaczny wzrost w stosunku do roku 2013. W 2020 dochody zwiększyły się o 61,06%, natomiast wydatki wzrosły o 61,71% w porównaniu do 2013 roku. W 2020 proporcjonalnie wyższe były także dochody i wydatki na mieszkańca. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem wynosił 7,2% co było wyższe o 4 punkty procentowe od analogicznego wskaźnika w roku 2013. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w 2020 było również wyższe niż w 2013, jednak pamiętać należy, iż ten wskaźnik uzależniony jest od okresu budżetowania i dostępności środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów realizowanych przez JST.

Tabela 12. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Trzuszczany w roku 2013 i 2020

Wyszczególnienie	2013	2020
Dochody ogółem [zł]	12 254 586,55	19 737 465,87
Dochody na mieszkańca [zł]	2 703,42	4 825,79
Wydatki ogółem [zł]	11 300 500,85	18 274 337,61
Wydatki na mieszkańca [zł]	2 492,94	4 468,05
Obsługa długu publicznego [zł]	134 468,89	35 107,51
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem [%]	3,2	7,2
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych [zł]	456 441,61	1 023 052,76

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

2.5. Raport z badania ankietowego

Jednym z najważniejszych etapów w procesie opracowywania dokumentu strategicznego jest analiza opinii mieszkańców na temat jakości życia w zamieszkiwanej przez nich Gminie. W toku prac nad Strategią Rozwoju Gminy Trzuszczany na lata 2022-2028 przeprowadzono analizę, której celem było poznanie opinii lokalnej społeczności.

Ankieta miała na celu zapoznanie się z opinią mieszkańców Gminy na temat aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, mocnych i słabych stron, oraz szans i zagrożeń związanych z jej funkcjonowaniem a także ukazać potencjał do dalszego

rozwoju. Wyniki ankietyzacji będą wykorzystane w procesie formułowania celów rozwoju i wyboru obszarów priorytetowych.

W badaniu ankietowym wszyscy mieszkańcy Gminy, poprzez odpowiednio dobraną skalę mogli określić na jakim poziomie ich zdaniem znajdują się wybrane aspekty życia społecznego, gospodarczego, środowiskowego i przestrzenno-funkcjonalnego.

Ankieta została udostępniona na stronie oraz portalach społecznościowych Gminy, jak również możliwa do pobrania w siedzibie Urzędu Gminy. Wśród ankietowanych wypełnione zostały ankiety elektroniczne oraz 2 papierowe (wzór ankiety w załączeniu do diagnozy).

Ankieta została wypełniona przez 44 respondentów. Najwięcej z nich stanowili mieszkańcy w wieku 36-50 lat (52,3%). Wśród ankietowanych przeważały kobiety (61,4%). 63,6% ankietowanych posiadała wyższe wykształcenie a ich aktywność zawodowa to w przeważającym stopniu praca w sektorze publicznym (34,1%).

W dużym procencie Gmina Trzeszczany była dla ankietowanych miejscem zamieszkania. Czas zamieszkania w Gminie to 11 lat i więcej co sugeruje, że większość ankietowanych to dłużej mieszkający, którzy znają problemy i potrzeby Gminy na przestrzeni lat.

Analizie poddano jakość i poziom życia mieszkańców na terenie Gminy Trzeszczany. Na pytanie „Jak ogólnie ocenia Pani/Pan poziom życia w Gminie Trzeszczany?” ankietowani uwzględniając sześciostopniową skalę (bardzo dobrze, raczej dobrze, przeciętnie, raczej źle, zdecydowanie źle, nie mam zdania), w większości głosów uznali że poziom życia na terenie Gminy Trzeszczany jest „przeciętna” (45,5%).

Ankietowani odpowiedzieli, że na terenie Gminy Trzeszczany są zdecydowanie średnie warunki dla rozwoju przedsiębiorczości, dostęp do instytucji i placówek usługowych jest bardzo zły. W kategorii pytań dotyczących sportu i rekreacji jak również spędzania wolnego czasu przeważały odpowiedzi bardzo złe. Według ankietowanych dostęp do infrastruktury kultury i rozrywki na terenie Gminy Trzeszczany jest bardzo zły.

Stan środowiska naturalnego na terenie Gminy jest dobry a walory krajobrazowe ocenione zostały na dobre i bardzo dobre. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (place, skwery, parki) i jakość dróg posiada podzielne opinie wśród ankietowanych. Ankietowani przeważająco uznali, że dostęp do infrastruktury wodociągowej

i kanalizacyjnej jest niedostateczny. Dostępność transportu publicznego jest zadowalająca dla mieszkańców. Ankietowani uznali, że „umiarkowanie” czują się bezpiecznie na terenie Gminy Trzeszczany. Dostępność obiektów handlowych i usługowych jest średnia natomiast rynek pracy, czyli możliwość zatrudnienia większości odpowiedzi mieszkańców uznana jest jako bardzo zła. Dostęp do wspomnianych obiektów jest zły/bardzo zły, zazwyczaj są to małe działalności rodzinne, które uniemożliwiają zatrudnianie osób pośrednich. Ankietowani w swoich odpowiedziach ocenili dostępność do opieki społecznej średnio zadowalający a podstawowej opieki zdrowotnej na poziomie bardzo złym, dostęp do edukacji przedszkolnej jest średnia a szkolnej jest na poziomie dobrym lecz dostęp do zajęć pozalekcyjnych nie jest zadowalający. Dostęp do Internatu na terenie Gminy wzbudza podzielne spostrzeżenia, najwięcej ankietowanych uznało że jest on średni jednak wiele odpowiadających oceniło go na zły i bardzo zły. Pod względem turystycznym wszystkie odpowiedzi były negatywnie ocenione. Mieszkańcy negatywnie ocenili jakość funkcjonowania administracji publicznej i organizacji pozarządowych działających na terenie Gminy.

Ocenie poddane zostały główne problemy społeczne występują na terenie Gminy. Ocena poddana została czterostopniową skalą. W większości analizowanych pytań ankietowani uznali, iż analizowane problemy są na poziomie niskim oraz średnim. Wysokie zagrożenie problemem dostrzec można w pytaniach dotyczących bezrobocia, wzrostu liczby osób starszych i brak atrakcyjnych miejsc pracy. Była to odpowiedź przeważająca, cechowała się dużym procentem.

Kolejnym pytaniem było podanie kierunków działań, które mieszkańcy uznali za priorytetowe. Najwięcej odpowiedzi padło na pytanie „rozwój i poprawa stanu infrastruktury technicznej (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, jakość dróg, itp.)”.

Ta część pytania umożliwiała dokonanie odpowiedzi otwartej, w której padły odpowiedzi tj.:

- budowa dróg,
- wsparcie turystyki,
- poprawa stanu dróg, oraz inwestycja w nowe miejsca pracy,
- rozwój infrastruktury technicznej kanalizacja,
- budowa ścieżek rowerowych, chodników, oznaczenia miejsc atrakcyjnych turystyczne,

- wznowienie działalności klubu sportowego w Nielechwii,
- poprawa jakości dróg lokalnych,
- przebudować drogi relacji Trzuszczany - Hrubieszów, aktywizacja społeczności, zajęcia dodatkowe dla dorosłych i młodzieży, wydarzenia sportowe,
- budowa strzelnicy, wodociągi, kanalizacja, gazyfikacja, budowa targowiska,
- budowa dojazdów do posesji, doprowadzenie Internetu do domów położonych dalej od dróg głównych,
- budowa sali gimnastycznej przy szkole w Trzuszczanach Pierwszych.

Do najmocniejszych stron Gminy według ankietowanych należy środowisko naturalne.

Ankietowani mieli za zadanie ocenić stwierdzenia dotyczące Gminy Trzuszczany w pięciostopniowej skali (bardzo wysoka, wysoka, średnia/przeciętna, niska, bardzo niska) pod kątem:

- atrakcyjności jako miejsce zamieszkania – średnia/przeciętna,
- atrakcyjności jako miejsce do pracy – niska/bardzo niska,
- atrakcyjności jako miejsce do wypoczynku – średnio/przeciętna,
- atrakcyjności w porównaniu do sąsiednich gmin – średnio/przeciętna,
- położenia – średnia/przeciętna,
- bezpieczeństwa –średnio/przeciętna,
- więzi z Gminą Trzuszczany – średnio/przeciętna.

Należy zauważyć iż ankietowani ocenili stwierdzenia charakteryzujące Gminę Trzuszczany we wszystkich aspektach przeciętnie.

Zapytano ankietowanych o zaznaczenie jednej odpowiedzi z czym chcieliby aby utożsamiano Gminę w roku 2028. Wśród odpowiedzi 61,4% ankietowanych uznało że życzyliby sobie utożsamiać ją z Gminą przedsiębiorczą, atrakcyjną dla inwestorów i tworzącą nowe miejsca pracy.

Szczegółowe dane dotyczące przeprowadzonego badania ankietowego zostały zaprezentowane z rozdziale VI Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej do Strategii Rozwoju Gminy Trzuszczany na lata 2022-2028.

2.6. Analiza SWOT

Diagnoza stanu obecnego wykazała, że Gmina Trzuszczany cechuje się zarówno wewnętrznymi uwarunkowaniami sprzyjającymi rozwojowi, jak również oddziałującymi na nią korzystnymi czynnikami zewnętrznymi, które mogą zostać wykorzystane w strategicznym planie prorozwojowym. Jednocześnie, zidentyfikowano również problemy i zagrożenia, które negatywnie wpływają na proces rozwoju Gminy i wymagają podjęcia interwencji. Czynniki wewnętrzne z punktu widzenia władz samorządowych i społeczności lokalnej, stanowią mocne i słabe strony jednostki, natomiast czynniki zewnętrzne, znajdujące się w otoczeniu bliższym i dalszym, w zależności od tego, czy wywierają wpływ korzystny, czy oddziałują negatywnie, stanowią szanse i zagrożenia.

Tabela 13. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ położenie w niewielkiej odległości od miasta Hrubieszów, ➤ walory krajobrazowe i przyrodnicze, w tym obszary objęte prawną ochroną, ➤ miejsca historyczne i obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie Gminy, ➤ bogata historia i tradycje lokalne, ➤ dobry stan środowiska naturalnego, ➤ dobre warunki do rozwoju rolnictwa, ➤ wystarczająco rozwinięta sieć dróg, ➤ coraz większa popularność odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców i przedsiębiorców, ➤ dobry dostęp do sieci telefonicznych i Internetu, ➤ coraz większa ilość odpadów zbieranych selektywnie, ➤ stosunkowo dobry stan zasobu mieszkaniowego, ➤ dostateczny dostęp do edukacji na poziomie podstawowym na terenie Gminy, ➤ działalność gminnych instytucji kultury, ➤ działalność klubów sportowych, ➤ działalność pozarządowych organizacji 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ peryferyjne położenie (w obrębie województwa lubelskiego) na tzw. ścianie wschodniej, ➤ brak funkcjonalnych centrów i wyodrębnionych lub odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni publicznych w wielu miejscowościach Gminy, ➤ niedostateczne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i historycznych, ➤ zanikanie tradycyjnych cech zabudowy i przestrzeni oraz zaburzenia ładu przestrzennego, ➤ niedostateczny poziom rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, ➤ ogrzewanie budynków przede wszystkim za pomocą pieców i kotłowni wykorzystujących węgiel kamienny, ➤ zły stan nawierzchni wielu dróg, ➤ niedostateczny rozwój infrastruktury drogowej i okołodrogowej, ➤ zmniejszanie się liczby ludności, ➤ postępowanie zjawiska starzenia się lokalnej społeczności,

<p>sfery społecznej,</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ dostęp do usług podstawowej opieki medycznej na terenie Gminy, ➤ spadek liczby osób bezrobotnych, ➤ wzrost liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach, ➤ funkcjonowanie zakładów przemysłowych na terenie Gminy, ➤ wzrost liczby podmiotów świadczących działalność usługową, ➤ możliwości rozwoju turystyki, ➤ turystyczne szlaki piesze, rowerowe i samochodowe, przebiegające przez obszar Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego, ➤ niedostateczny poziom rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, ➤ niedostateczny dostęp do specjalistycznych usług opieki zdrowotnej, ➤ migracje zarobkowe, ➤ niewystarczająca liczba miejsc pracy w sektorze usług rynkowych i zawodach pozarolniczych, ➤ odpływ młodych, wykształconych ludzi, poszukujących pracy w wysoko rozwiniętych sektorach gospodarki, ➤ ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego, ➤ niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych i działalność pozarolnicza, ➤ dominacja tradycyjnych branż w gospodarce, ➤ niska aktywność gospodarcza obszaru, ➤ brak miejsc pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych, ➤ duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, ➤ tradycyjny sposób prowadzenia produkcji rolnej.
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ bliskość miasta powiatowego, ➤ zobowiązania Polski do wypełniania zaleceń UE w zakresie rozwoju OZE i wdrażania zasad gospodarki niskoemisyjnej, ➤ możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy UE, na projekty związane z poprawą jakości sfery przestrzennej, gospodarczej i społecznej, ➤ polityka prorozwojowa powiatu i regionu, ➤ wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, zakładającej ochronę posiadanych zasobów i racjonalne gospodarowanie 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ duża konkurencja ze strony innych jednostek w pozyskiwaniu funduszy unijnych, ➤ położenie na obszarze tzw. ściany wschodniej – 5 województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju, ➤ niższy poziom rozwoju całego regionu, odczuwalne przez mieszkańców zapóźnienia w stosunku do bogatszych części kraju, ➤ konkurencyjność sąsiednich gmin pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej

<p>przestrzenią,</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich i nowoczesnego rolnictwa, ➤ bliskość miasta Hrubieszów, dzięki czemu mieszkańcy mają dogodny dostęp do usług społecznych niedostępnych na terenie Gminy (np. szkolnictwo podstawowe, opieka szpitalna), ➤ wspieranie rozwoju sektora MŚP przez Unię Europejską, ➤ wzrost popularności prowadzenia własnej działalności gospodarczej, ➤ regionalna polityka promocji walorów turystycznych Lubelszczyzny szansą na przyciągnięcie większej liczby turystów, ➤ wzrost popularności turystyki, w szczególności weekendowej i krajoznawczej, zwiększające się miejscami mniej znanymi w skali kraju, niewyeksplotowanymi pod kątem turystycznym, ➤ wzrost popularności czynnej rekreacji i zdrowego trybu życia, sprzyjający korzystaniu z walorów przyrodniczych i aktywności na świeżym powietrzu, ➤ wzrost zainteresowania lokalnymi społecznościami, ich tradycjami i zwyczajami. 	<p>i turystycznej,</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ zjawisko migracji zarobkowej, w szczególności osób młodych i wykształconych, ➤ zjawisko starzenia się lokalnej społeczności postępujące na obszarze całego kraju, ➤ możliwość powrotu obostrzeń pandemicznych, wpływających negatywnie na sferę gospodarczą i społeczną.
---	---

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

Powyższa analiza potwierdza, że Gmina Trzeszczany posiada wiele zasobów i potencjału sprzyjających polityce rozwojowej. Obszar Gminy położony jest w stosunkowo niedalekiej odległości od Hrubieszowa i jest dobrze z nim skomunikowany. Do atutów Gminy należą posiadane przez nią walory przyrodnicze i krajobrazowe. Gmina położona jest w obrębie dwóch mezoregionów: Działów Grabowieckich i Grzędy Horodelskiej. Oba mezoregiony cechują się występowaniem wzniesień urozmaicających krajobraz i tworzących specyficzne ekosystemy. Działy Grabowieckie charakteryzują się głębokimi dolinami, rozdzielonymi wąskimi, wysoko wznoszącymi się grzędami, natomiast Grzęda horodelska stanowi pas

płaskich wzniesień na obszarze Wyżyny Wołyńskiej. Na terenie Gminy nie występują obszary objęte ochroną w ramach sieci Natura 2000, ze względu na rolniczy charakter gminy, środowisko naturalne jest w większości przekształcone antropogenicznie, a obszary niezabudowane są głównie przeznaczone pod uprawy. Gminę posiada bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa. Na terenie Gminy znajdują się obiekty zabytkowe.

Na rozwój Gminy negatywnie wpływają jej słabe strony, zarówno związane z brakami infrastrukturalnymi, jak również zagospodarowaniem przestrzeni oraz funkcjonowaniem sfery społecznej i gospodarczej. Do najpoważniejszych problemów należy między innymi brak uporządkowanej gospodarki wodno-ściekowej, ogrzewanie budynków za pomocą nieefektywnych źródeł ciepła, zmniejszanie się liczby ludności, postępowanie zjawiska starzenia się lokalnej społeczności czy ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego. Negatywnie na gospodarkę gminy wpływa dominacja tradycyjnych branż oraz niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych. Mało rozwinięte są branże tworzące miejsca pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych. Rolnictwo Gminy wykazuje cechy typowe dla obszarów wiejskich regionu, takie jak: rozdrobnienie gospodarstw, ich niska specjalizacja, duży udział produkcji na własne potrzeby. Problemem jest także niewystarczająco rozwinięta branża turystyczna i okołoturystyczna.

Do czynników zewnętrznych sprzyjających rozwojowi Gminy należy zaliczyć bliskość Hrubieszowa oraz Zamościa. Szansą na wdrożenie efektywnej polityki prorozwojowej jest możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy UE. Niezwykle istotne jest także wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, która kładzie nacisk na ochronę posiadanych zasobów i racjonalne gospodarowanie przestrzenią. Gmina jest także objęta polityką rozwojową jednostek wyższego szczebla – powiatu oraz województwa. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej staje się również coraz bardziej popularne na terenie całego kraju, coraz więcej ludzi decyduje się na założenie firmy zamiast pracy na etacie. Od kilku lat notuje się także rosnącą popularność turystyki, szczególnie weekendowej i krajoznawczej. Turyści coraz częściej poszukują miejsc mało popularnych i szerzej nieznanych, by zobaczyć coś unikatowego. Szansą na rozwój branży turystycznej jest promocja całego województwa jako regionu wartego odwiedzenia. Rolnictwo Gminy

może skorzystać z różnorodnych form wsparcia działalności rolniczej dostępnych dla państw członkowskich Unii Europejskiej.

Do głównych czynników zewnętrznych negatywnie oddziałujących na rozwój gminy należy peryferyjne położenie w skali kraju oraz przynależność do tzw. ściany wschodniej – pięciu województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju. Szczególnie intensywne w województwach o niższym poziomie rozwoju zjawisko migracji zarobkowej (zarówno w obrębie kraju, jak i za granicę), w szczególności osób młodych i wykształconych. Negatywnie na sferę społeczną wpływa także fakt, iż przez niższy poziom rozwoju całego regionu, odczuwalne są przez mieszkańców zapóźnienia w stosunku do bogatszych części kraju. Obniża to atrakcyjność całego województwa lubelskiego dla mieszkańców. Istnieje duża konkurencja ze strony innych jednostek w pozyskiwaniu funduszy unijnych, co utrudnia pozyskiwanie zewnętrznych źródeł dofinansowania inwestycji gminnych.

3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

3.1. Wizja i misja rozwoju Gminy

Wizję gminy, będącą opisem jej stanu docelowego po wdrożeniu przedsięwzięć strategicznych w przyjętym okresie, sformułowano następująco:

Gmina Trzeszczany atrakcyjnym miejscem do życia i prowadzenia działalności, rozwijającym się w sposób zrównoważony, z pełnym wykorzystaniem posiadanych zasobów i walorów.

Podstawowym założeniem strategicznym jest zrównoważony rozwój Gminy, oznaczający takie wykorzystanie istniejącego potencjału Gminy i wewnętrznych czynników rozwojowych, by nie zostały one nadmiernie eksploatowane lecz oddziaływały na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną Gminy w sposób długofalowy. Proces rozwojowy będzie skupiony zarówno na poprawie jakości życia mieszkańców, jak też na zwiększeniu atrakcyjności Gminy dla przedsiębiorców i turystów. Podkreślono, iż konieczne jest wykorzystanie posiadanych zasobów

i walorów, które zidentyfikowano i opisano w diagnozie strategicznej. Doprowadzi to do trwałego zwiększenia jakości życia, poprawy funkcjonowania otoczenia gospodarczego oraz funkcjonalnego zagospodarowania gminnej przestrzeni. Wizja ta jest zgodna ze strategiczną wizją całego regionu, w której główny nacisk położono na zrównoważony rozwój województwa, z racjonalnym wykorzystaniem specyfiki społeczno-gospodarczej, zasobów środowiska i policentryczności ośrodków miejskich.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie gminnej polityki prorozwojowej, koordynowanie wszystkich jej interesariuszy oraz wdrożenie Strategii Rozwoju, oraz jest Gmina Trzeszczany. Misję Gminy określono jako:

Przyjęcie zasad zrównoważonego rozwoju w polityce strategicznej, optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów i potencjału, podniesienie atrakcyjności Gminy dla mieszkańców, przedsiębiorców i turystów.

Misja ma na celu ukierunkowanie podejmowanych działań tak, by przyniosły one oczekiwane rezultaty. Zgodnie z przyjętą misją rozwoju, polityka prorozwojowa prowadzona na terenie Gminy będzie kładła nacisk na pełne wykorzystanie posiadanych przez Gminę zasobów i potencjału, zidentyfikowanych na etapie diagnozy. Istotną cechą przedsięwzięć strategicznych będzie kompleksowość i komplementarność działań pobudzających pożądane procesy gospodarcze i społeczne we wszystkich sferach, koniecznych, by Gmina stała się miejscem atrakcyjnym dla mieszkańców, przedsiębiorców, odwiedzających. Z uwagi na fakt, iż zasady zrównoważonego rozwoju są konkretnie i jednoznacznie określone, konieczne jest wskazanie, jakie warunki muszą spełnić wszystkie podmioty biorące udział w przedsięwzięciach strategicznych, by efekty ich aktywności wpisywały się w przyjętą wizję rozwoju i prowadziły do osiągnięcia założonych celów. Określono zbiór nadrzędnych zasad, którymi będą cechować się poszczególne przedsięwzięcia wdrażane w ramach polityki rozwoju:

- oszczędne gospodarowanie zasobami – stosowanie rozwiązań ograniczających negatywny wpływ na środowisko naturalne oraz zmiany klimatu, promowanie zasad gospodarki obiegu zamkniętego, racjonalne i optymalne wykorzystywanie posiadanych zasobów, w szczególności przyrodniczych,

- wspieranie ładu przestrzennego – traktowanie przestrzeni jako zasób ograniczony, który musi być z tego względu wykorzystywany w sposób zaplanowany, racjonalny, uporządkowany,
- kompleksowe i długofalowe efekty – wspieranie przedsięwzięć które zakładają wywieranie synergicznych korzyści w różnych sferach, w długim okresie,
- innowacyjność – promowanie innowacyjnych rozwiązań, zarówno technologicznych, jak też rozumianych jako wdrażanie nowych, niestosowanych dotąd działań we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzennej,
- aktywność społeczna – promowanie przedsięwzięć aktywizujących lokalną społeczność, zachęcających do współdziałania, realizacji projektów partnerskich,
- zapobieganie wykluczeniu – wdrażanie działań mających na celu zapobieganie różnym formom wykluczenia wśród osób i grup nimi zagrożonych,
- wspieranie przedsiębiorczości – wpieranie inicjatyw o charakterze gospodarczym, zwiększających przedsiębiorczość obszaru, zachęcających do podejmowania przedsięwzięć tego typu.

Powyższe zasady odnoszą się bezpośrednio do największych wyzwań i zagrożeń, z którymi borykać będą się wszystkie podmioty biorące udział w procesie rozwoju Gminy w przyjętym horyzoncie czasowym. Część z nich ma charakter zewnętrzny, globalny (zmiany klimatu, pogorszenie stanu środowiska naturalnego), część z nich dotyczy bezpośrednio lokalnych uwarunkowań i stanu obecnego (gminna przestrzeń, lokalna społeczność, przedsiębiorczość obszaru).

Wizja, misja oraz przyjęte zasady wdrażania przedsięwzięć strategicznych gwarantują odpowiednie ukierunkowanie polityki rozwoju na terenie Gminy.

3.2. Cele strategiczne i operacyjne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne grupują długofalowe, trwałe efekty wdrażanych przedsięwzięć strategicznych i opisują ich oddziaływanie na proces rozwoju w przyjętym horyzoncie czasowym. Zostały wyznaczone na bazie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego, są konsekwencją przyjętej wizji i obranych zasad polityki rozwoju.

Założono osiągnięcie następujących celów strategicznych:

- I. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona środowiska naturalnego,**
- II. Rozwój sfery gospodarczej Gminy,**
- III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy.**

Cel strategiczny I. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona środowiska naturalnego zakłada poprawę jakości i funkcjonalności gminnej przestrzeni publicznej oraz ochronę środowiska naturalnego Gminy w procesie jej rozwoju. Cel ten skupiony jest na bezpośredniej interwencji w przestrzeń Gminy, jej pełniejszym i bardziej funkcjonalnym wykorzystaniem, poprawie jej estetyki oraz nadaniu jej nowych cech i funkcji, co nie tylko poprawi jakość życia mieszkańców, lecz także uczyni obszar Gminy bardziej atrakcyjnym dla innych podmiotów – inwestorów, przedsiębiorców, odwiedzających, itp. Cel strategiczny I zakłada także poprawę poziomu rozwoju infrastruktury, która jest niezbędna zarówno do poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz pełnienia przez przestrzeń różnych funkcji na rzecz sfery gospodarczej i społecznej, jak też do zwiększenia stopnia ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Gminy.

Cel strategiczny II. Rozwój sfery gospodarczej Gminy grupuje cele operacyjne i przedsięwzięcia, które będą wywierać trwałe, długofalowe efekty na sferę gospodarczą. Zakłada się, że przedsięwzięcia wdrożone w ramach tego celu w długim okresie doprowadzą do wzrostu aktywności gospodarczej i inwestycyjnej oraz rozwoju przedsiębiorczości. Strategicznie prowadzone działania w sferze gospodarczej umożliwią pełniejsze wykorzystanie posiadanego przez gminę potencjału oraz ułatwią stworzenie kompleksowego, komplementarnego planu działań skoncentrowanego na kreowaniu pożądanych zjawisk gospodarczych.

Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy ukierunkowany jest na wzmocnienie kapitału społecznego Gminy i zakłada realizację przedsięwzięć skupionych na poprawie funkcjonowania sfery społecznej. Ma na celu stworzenie długofalowych warunków do rozwoju społecznego, zwiększenie aktywności lokalnej społeczności, umocnienie integracji mieszkańców, przeciwdziałanie negatywnym trendom społecznym, w tym bezrobociu i wykluczeniu. Cel strategiczny III zwiększy

zarówno zaangażowanie mieszkańców w dbanie o wspólne dobro, w tworzenie społeczeństwa obywatelskiego, w działania na rzecz gminnej wspólnoty, jak też zachęci mieszkańców do dbałości o rozwój własny, zaspokojenie potrzeb edukacyjnych i zawodowych.

CELE OPERACYJNE

Do każdego z celów strategicznych przyporządkowano grupę celów operacyjnych, opisujących bezpośrednio efekty wdrażanych działań i ich oddziaływanie w krótszym okresie. Ze względu na swój komplementarny i spójny charakter, przyczynią się do osiągnięcia założonych celów strategicznych i, co za tym idzie, umożliwią spełnienie misji i osiągnięcie pożądanej wizji obszaru. Określają grupy przedsięwzięć, jakie będą realizowane w ramach Strategii. W ramach planu strategicznego wyznaczono następujące cele operacyjne i kierunki działań:

Cel strategiczny I: Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona środowiska naturalnego

- **Cel operacyjny I.1. Ochrona środowiska naturalnego Gminy i jej walorów przyrodniczo-krajobrazowych** – cel zakłada podjęcie działań mających na celu zarówno ochronę środowiska i walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy, jak też umożliwiających czynną ochronę zabytków i innych miejsc cennych pod względem kulturowym, by możliwe było ich racjonalne wykorzystanie w procesie zrównoważonego rozwoju. Jest odpowiedzią zarówno na konieczność ochrony zasobów i walorów ważnych z punktu widzenia lokalnego, lecz także na globalne problemy związane z pogarszaniem stanu środowiska i zmiany klimatyczne. Zakłada stosowanie rozwiązań prośrodowiskowych, mających realny wpływ na stan środowiska naturalnego, a także promowanie posiadanych przez Gminę miejsc o wysokich walorach kulturowych.
- **Cel operacyjny I.2. Podniesienie jakości gminnej infrastruktury technicznej i społecznej** – przedsięwzięcia realizowane w ramach tego celu zakładają osiągnięcie trwałej, długookresowej poprawy jakości infrastruktury technicznej i społecznej, co w istotnym stopniu przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz poprawy funkcjonowania sfery gospodarczej i społecznej.

Infrastruktura na odpowiednim poziomie służy zarówno zaspokojeniu podstawowych potrzeb bytowych (np. sieć wodociągowa i kanalizacyjna), jak również potrzeb wyższego rzędu (kulturalnych, społecznych). Rozwój infrastruktury należy do najczęściej postulowanych przez mieszkańców celów strategicznych.

- **Cel operacyjny I.3. Zwiększenie funkcjonalności przestrzeni publicznej i poprawa jej estetyki** – z uwagi na fakt, iż przestrzeń stanowi dobro ograniczone, z którego każdy interesariusz powinien korzystać w sposób racjonalny, przedsięwzięcia w ramach tego celu ukierunkowane są na optymalne wykorzystanie dostępnej przestrzeni oraz rozwój pełnionych przez nią funkcji. Odpowiednie zagospodarowanie przestrzeni wspomaga procesy społeczno-gospodarcze, które się odbywają w jej obrębie, podnosi jej estetykę, wpływa korzystnie na jakość życia oraz umożliwia pełniejsze wykorzystanie istniejących zasobów przyrodniczych i materialnych w procesie rozwoju. W ramach celu operacyjnego I.3 realizowane będą przedsięwzięcia które pozwolą na nadanie lub wzmocnienie funkcji pełnionych przez gminną przestrzeń oraz poprawę ładu przestrzennego.

Cel strategiczny II. Rozwój sfery gospodarczej Gminy

- **Cel operacyjny II.1. Wspieranie rozwoju gospodarki w oparciu o posiadane zasoby i potencjał** – w ramach celu operacyjnego zakłada się realizację przedsięwzięć, które pozwolą na wzrost aktywności gospodarczej obszaru, sprzyjanie rozwojowi przedsiębiorczości, poprawie atrakcyjności obszaru Gminy dla inwestorów zewnętrznych.
- **Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego i ekologicznego rolnictwa** – z uwagi na fakt, iż rolnictwo pełni podstawową funkcję w strukturze gospodarki Gminy i ma istotny wpływ na poziom jej rozwoju i jakość życia mieszkańców, konieczne jest wspieranie jego rozwoju jako nowoczesnej i zrównoważonej gałęzi gospodarki. Z tego względu, zakłada się wspieranie rozwoju gminnego rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego, promowanie innowacyjnych rozwiązań, dostosowanie do istniejących uwarunkowań, w do w tym do zmian klimatycznych, wdrażanie rozwiązań zmniejszających presję rolnictwa na środowisko naturalne.
- **Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy** - Gmina posiada dogodne warunki do rozwoju pewnych branż gospodarki

i zwiększenia różnorodności funkcjonujących na jej terenie przedsiębiorstw. Cel operacyjny zakłada wykorzystanie tego potencjału poprzez wspieranie rozwoju branż pozarolniczych, w szczególności sektora usług rynkowych, branży turystycznej i agroturystycznej, promowanie przedsiębiorczości, zachęcanie do zakładania własnej działalności gospodarczej oraz tworzenie dogodnych warunków dla przedsiębiorców, w szczególności sektora MŚP.

Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy

- **Cel operacyjny III.1. Wspieranie walki z bezrobociem** – przedsięwzięcia wdrażane w ramach tego celu przez różne podmioty będą ukierunkowane na rozwiązanie jednego z najpoważniejszych problemów sfery społecznej - bezrobocia. Zakłada się współpracę z Urzędem Pracy, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, które mogą zaangażować się w pomoc bezrobotnym w znalezieniu pracy lub podniesieniu kwalifikacji zawodowych. Warto dodać, iż wspieranie aktywnej walki z bezrobociem ma na celu nie tylko pomoc osobom bezrobotnym, lecz także poprawę sytuacji osób pracujących, w tym zagrożonych utratą miejsca pracy, w szczególności z powodu niedostatecznych kwalifikacji.
- **Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu** – cel grupuje zadania, które będą podejmowane na rzecz osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (takich jak osoby z niepełnosprawnościami, osoby w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej, osoby starsze), ich aktywizacji oraz integracji społecznej.
- **Cel operacyjny III.3. Poprawa jakości i dostępności oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej** – cel grupuje przedsięwzięcia które zapewnią mieszkańcom dostęp do szerokiej, zróżnicowanej i w pełni dostosowanej do ich potrzeb oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej. Wszelkie działania w tym zakresie pozwolą zarówno na wspieranie indywidualnego rozwoju, jak też na integrację lokalnej społeczności, co jest szczególnie ważne na obszarach wiejskich. Działania tego typu pozwalają na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne i zachęca do czynnego udziału w życiu lokalnej społeczności.

Tabela 14. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028

CELE STRATEGICZNE		
Cel strategiczny I: Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona środowiska naturalnego	Cel strategiczny II. Rozwój sfery gospodarczej Gminy	Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy
CELE OPERACYJNE		
I.1. Ochrona środowiska naturalnego gminy i jej walorów przyrodniczo-krajobrazowych	II.1. Wspieranie rozwoju gospodarki w oparciu o posiadane zasoby i potencjał	III.1. Wspieranie walki z bezrobociem
I.2. Podniesienie jakości gminnej infrastruktury technicznej i społecznej	II.2. Rozwój nowoczesnego i ekologicznego rolnictwa	III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
I.3. Zwiększenie funkcjonalności przestrzeni publicznej i poprawa jej estetyki	II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy	III.3. Poprawa jakości i dostępności oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

3.3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych

Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków podejmowanych przez Gminę Trzeszczany oraz jej partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co jest do zrobienia?”. Kierunki działań służą realizacji założonych celów i są podstawą wdrażania strategii. Strategia powinna określać kierunki działań lub, tam gdzie to jest możliwe, konkretne działania.

Cel strategiczny I: Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona środowiska naturalnego

Cel operacyjny I.1. Ochrona środowiska naturalnego Gminy i jej walorów przyrodniczo-krajobrazowych

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy,

- zwiększenie efektywności energetycznej budynków oraz wymiana nieefektywnych źródeł ciepła,
- zwiększanie efektywności gospodarki odpadami, w tym poziomu segregowania odpadów,
- zwiększanie świadomości ekologicznej i zachęcanie mieszkańców, rolników i przedsiębiorców do stosowania rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska, takich jak wdrażanie zasad gospodarki zamkniętej, gromadzenie wody deszczowej, stosowania rozwiązań ograniczających produkcję odpadów i marnowanie żywności,
- ochrona posiadanych przez Gminę cennych walorów przyrodniczych.

Cel operacyjny I.2. Podniesienie jakości gminnej infrastruktury technicznej i społecznej

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- budowa i modernizacja infrastruktury drogowej i okołodrogowej,
- budowa ścieżek rowerowych,
- budowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej,
- modernizacja budynków szkół, placówek kulturalnych i budynków użyteczności publicznej,
- rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej i w przestrzeni publicznej,
- zapewnienie infrastruktury do rozwoju publicznych usług cyfrowych,
- wykorzystanie nowoczesnych i proekologicznych technologii w rozwoju gminnej infrastruktury.

Cel operacyjny I.3. Zwiększenie funkcjonalności przestrzeni publicznej i poprawa jej estetyki

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- modernizacja i organizacja zieleni publicznej, miejsc wypoczynku, placów, skwerów, małej architektury,
- modernizacja oświetlenia ulicznego,
- ochrona i poprawa stanu obiektów zabytkowych,
- rozwój obiektów turystycznych i okołoturystycznych,

- funkcjonalne zagospodarowanie gminnej przestrzeni, wdrażanie rozwiązań podnoszących estetykę i ład przestrzenny.

Cel strategiczny II. Rozwój sfery gospodarczej Gminy

Cel operacyjny II.1. Wspieranie rozwoju gospodarki w oparciu o posiadane zasoby i potencjał

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promocja inwestycyjna Gminy,
- udział w partnerstwach na rzecz wzajemnej promocji inwestycyjnej,
- działania na rzecz współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, samorządem, organizacjami wspierania biznesu, zarówno w skali lokalnej, jak też ponadlokalnej,
- wsparcie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy.

Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego i ekologicznego rolnictwa

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promowanie rozwoju nowych kierunków produkcji rolnej, dostosowanych do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb rynkowych,
- wspieranie rozwoju usług na rzecz rolnictwa,
- promowanie rozwiązań z zakresu ochrony i efektywnego wykorzystywania wód oraz ochrony gleb i racjonalnego stosowania środków chemicznych,
- wspieranie ekologicznych form produkcji rolnej.

Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wspieranie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy,
- wspieranie branży turystycznej, w tym agroturystycznej,
- działania z zakresu rozwoju przedsiębiorczości.

Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy

Cel operacyjny III.1. Wspieranie walki z bezrobociem

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepracujących,
- działania na rzecz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych zarówno wśród osób bezrobotnych, jak i pracujących,
- wspieranie godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi, w szczególności poprzez zapewnienie opieki nad dziećmi lub osobami niesamodzielnymi,
- monitorowanie trendów i zapotrzebowania na lokalnym rynku pracy.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy,
- zapewnienie niezbędnej pomocy materialnej, socjalnej lub psychologicznej na rzecz osób lub rodzin zagrożonych wykluczeniem,
- rozwój usług opiekuńczych i społecznych na rzecz osób starszych, niesamodzielnymi, niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem w szczególności w formach środowiskowych,
- wspieranie aktywności seniorów i ich udziału w życiu społecznym.

Cel operacyjny III.3. Poprawa jakości i dostępności oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych dla dzieci, zarówno na poziomie szkolnym, jak i przedszkolnym,
- zwiększenie dostępności pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, sportowych oraz kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży,
- rozwój zajęć kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych dla dorosłych,
- organizacja nowych przedsięwzięć kulturalnych,
- działania na rzecz zwiększenia aktywności lokalnych grup artystycznych, stowarzyszeń, grup hobbystycznych,

- wspieranie postaw prospołecznych, obywatelskich i aktywnego działania na rzecz lokalnej społeczności,
- promowanie zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych,
- budowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, kultywowanie tradycji, zachowanie pamięci o lokalnej historii.

Ww. kierunki działań wpłyną na realizację założonych celów Strategii. W trakcie opracowywania dokumentu strategicznego wykrystalizowały się również priorytetowe projekty/przedsięwzięcia, których realizacja do końca 2028 r. wpłynie w sposób znaczny na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Trzeszczany. W poniższej tabeli przedstawiono listę przedsięwzięć priorytetowych. Część z nich posiada już konkretne ramy i zakres, natomiast pozostałe są jeszcze w fazie opracowywania i stanowią ogólną koncepcję działania. Inwestycje przedstawione poniżej nie wyczerpują katalogu przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach niniejszej Strategii.

Tabela 15. Lista przedsięwzięć priorytetowych

Lp.	Kierunki działań	Nazwa zadania	Wartość całkowita [PLN]	Okres realizacji						
				2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Cel strategiczny I: Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona środowiska naturalnego										
Cel operacyjny I.1. Ochrona środowiska naturalnego gminy i jej walorów przyrodniczo-krajobrazowych										
1.	Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie gminy	Gmina przyjazna środowisku - rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Trzeszczany	5.000.000,00 zł							
Cel operacyjny I.2. Podniesienie jakości gminnej infrastruktury technicznej i społecznej										

2.		Poprawa infrastruktury drogowej na terenie Gminy Trzuszczany	10.000.000,00 zł							
3.	Budowa i modernizacja infrastruktury drogowej i okołodrogowej	Przebudowa drogi gminnej Trzuszczany -Nieledew o długości 3 km (dz. nr 373/2 w Nieledwi i dz. nr 182 w Trzuszczanach),	5.000.000,00 zł							
4.		Budowa oczyszczalni ścieków w Trzuszczanach Pierwszych	8.000.000,00 zł							
5.	Budowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej	Budowa oczyszczalni ścieków w Nieledwi	10.000.000,00 zł							
6.		Budowa kanalizacji sanitarnej w Trzuszczanach Pierwszych	5.000.000,00 zł							
7.		Budowa kanalizacji sanitarnej w Nieledwi	7.000.000,00 zł							
8.	Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Rozbudowa infrastruktury sportowej na terenie Gminy Trzuszczany	5.000.000,00 zł							
9.	Wykorzystanie nowoczesnych i proekologicznych technologii w rozwoju gminnej infrastruktury	Wykorzystanie nowoczesnych technologii w zakresie zarządzania Gminą i jej infrastrukturą, z uwzględnieniem ekologicznych aspektów - utworzenie stacji ładowania pojazdów	1.000.000,00 zł							
Cel strategiczny II. Rozwój sfery gospodarczej Gminy										
Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego i ekologicznego rolnictwa										
10.	Wspieranie ekologicznych form produkcji rolne	Tworzenie infrastruktury na terenie Gminy Trzuszczany na potrzeby obsługi rolnictwa ekologicznego	3.000.000,00 zł							
Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy										
Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu										

11.	Wspieranie aktywności seniorów i ich udziału w życiu społecznym	Utworzenie systemu wsparcia osób starszych w środowisku zamieszkania poprzez tworzenie miejsc rekreacji, wypoczynku i integracji	2.000.000,00 zł							
-----	---	--	-----------------	--	--	--	--	--	--	--

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie danych z Urzędu Gminy Trzeszczany

3.4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Rezultaty są bezpośrednim efektem planowanych do realizacji działań strategicznych. Opisują zmiany, jakie mają zostać wywołane dzięki wdrażanym przedsięwzięciom. Z uwagi na fakt, iż muszą być one mierzalne i weryfikowalne, określa się je w ujęciu wskaźnikowym.

Określono, iż planowane do realizacji w ramach strategii przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

Tabela 16. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

Oczekiwany rezultat planowanych działań	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu	Wskaźnik oddziaływania
Sfera przestrzenna			
poprawa stanu środowiska naturalnego Gminy, w tym stanu powietrza	liczba instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii (sztuki)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)
	liczba kotłów wymienionych na spełniające wymogi ekoprojektu (sztuki)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)
	liczba budynków poddanych termomodernizacji (sztuki)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)

	ilość odpadów poddanych zbiórce selektywnej (Mg/rok)	udział odpadów zebranych selektywnie w ilości odpadów ogółem	zmniejszenie udziału odpadów zmieszanych w ilości odpadów ogółem (Mg/rok)
poprawa stopnia wyposażenia Gminy w niezbędną infrastrukturę techniczną	długość wybudowanych dróg (km)	udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w długości dróg ogółem (%)	długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² obszaru (km/km ²)
	długość zmodernizowanych dróg (km)	udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w długości dróg ogółem (%)	długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² obszaru (km/km ²)
	długość wybudowanej sieci kanalizacji (km) sanitarnej	liczba osób korzystających z wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej (osoby)	udział osób korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej w liczbie mieszkańców Gminy ogółem (%)
	długość wybudowanej sieci wodociągowej (km)	liczba osób korzystających z wybudowanej sieci wodociągowej (osoby)	udział osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie mieszkańców Gminy ogółem (%)
poprawa stanu infrastruktury społecznej	liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (sztuki)	liczba osób korzystających z wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (osoby)	liczba obiektów infrastruktury społecznej na 1000 ludności (sztuki/1000 osoby)
	liczba zmodernizowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (sztuki)	liczba osób korzystających ze zmodernizowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (osoby)	liczba obiektów infrastruktury społecznej na 1000 ludności (sztuki/ 1000 osób)
	liczba nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy (sztuki)	liczba osób korzystających z nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy (osoby)	liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych na 1000 ludności (sztuki/ 1000 osób)
	liczba budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (sztuki)	liczba osób korzystających z budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (osoby)	zmniejszenie liczby budynków użyteczności publicznej nieposiadających udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami (sztuki)

wzmocnienie funkcjonalności przestrzeni i ładu przestrzennego	liczba uchwalonych / zmienionych planów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	powierzchnia obszarów objętych uchwalonymi / zmienionymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	powierzchnia obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni Gminy ogółem (%)
	liczba nowych miejsc zorganizowanej zieleni (ha)	powierzchnia nowych obszarów zorganizowanej zieleni (ha)	udział powierzchni obszarów zagospodarowanej zieleni w powierzchni Gminy ogółem (%)
	liczba miejsc i szlaków wyposażonych w infrastrukturę rekreacyjną lub turystyczną (sztuki)	liczba osób korzystających z miejsc i szlaków wyposażonych w infrastrukturę turystyczną lub rekreacyjną (osoby)	udział powierzchni obszarów zagospodarowanych pod kątem turystycznym lub rekreacyjnym w powierzchni Gminy ogółem (%)
	liczba odnowionych miejsc lub obiektów zabytkowych (sztuki)	liczba osób odwiedzających odnowione miejsca lub obiekty zabytkowe (osoby)	liczba turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności (osoby/1000 osób)
Sfera gospodarcza			
wzrost aktywności gospodarczej obszaru	liczba przedsięwzięć promujących i wspierających tworzenie i rozwój działalności (sztuki)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Gminy (sztuki)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000 ludności (sztuki/ 10000 osób)
	liczba przedsięwzięć promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla inwestorów (sztuki)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Gminy (sztuki)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000 ludności (sztuki/ 10000 osób)
rozwój branży turystycznej	liczba przedsięwzięć promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla turystów (sztuki)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych w branżach turystycznych na terenie Gminy (sztuki)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000 ludności (sztuki/ 10000 osób)
rozwój nowoczesnego rolnictwa	liczba nowoutworzonych ekologicznych użytków rolnych (sztuki)	powierzchnia ekologicznych użytków rolnych (ha)	udział powierzchni ekologicznym użytków rolnych w powierzchni ogółem (%)

	liczba przedsięwzięć zmierzających do wykreowania produktów tradycyjnych (sztuki)	liczba produktów tradycyjnych (sztuki)	-
	liczba gospodarstw o zwiększonym areale (sztuki)	powierzchnia gospodarstw o zwiększonym areale (ha)	średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie Gminy (ha)
Sfera społeczna			
rozwój usług edukacyjnych, kulturalnych i społecznych na rzecz ludności	liczba nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (sztuki)	liczba uczestników nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (osoby)	łączna liczba zajęć pozaszkolnych, kółek zainteresowań i innych form organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży rocznie (sztuki/rok)
	liczba nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (sztuki)	liczba uczestników nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (sztuki)	łączna liczba wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych w ciągu roku (sztuki/rok)
	liczba nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (sztuki)	liczba uczestników nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (osoby)	łączna liczba wydarzeń integracyjnych dla niepełnosprawnych w ciągu roku (sztuki/rok)
	liczba nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (sztuki)	liczba uczestników nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (osoby)	łączna liczba wydarzeń dla seniorów w ciągu roku (sztuki/rok)
rozwój usług na rzecz osób w trudnej sytuacji, w tym bezrobotnych	liczba inicjatyw na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (sztuki)	liczba osób biorących udział w inicjatywach na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (osoby)	liczba osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem (%)
	liczba szkoleń i innych inicjatyw na rzecz osób bezrobotnych (sztuki)	liczba osób biorących udział w szkoleniach i innych inicjatywach na rzecz osób bezrobotnych (osoby)	liczba osób bezrobotnych ogółem (osoby)
	liczba wdrożonych programów	liczba osób objętych programami	liczba osób korzystających

	profilaktycznych (sztuki)	profilaktycznymi (osoby)	z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem (%)
--	------------------------------	-----------------------------	---

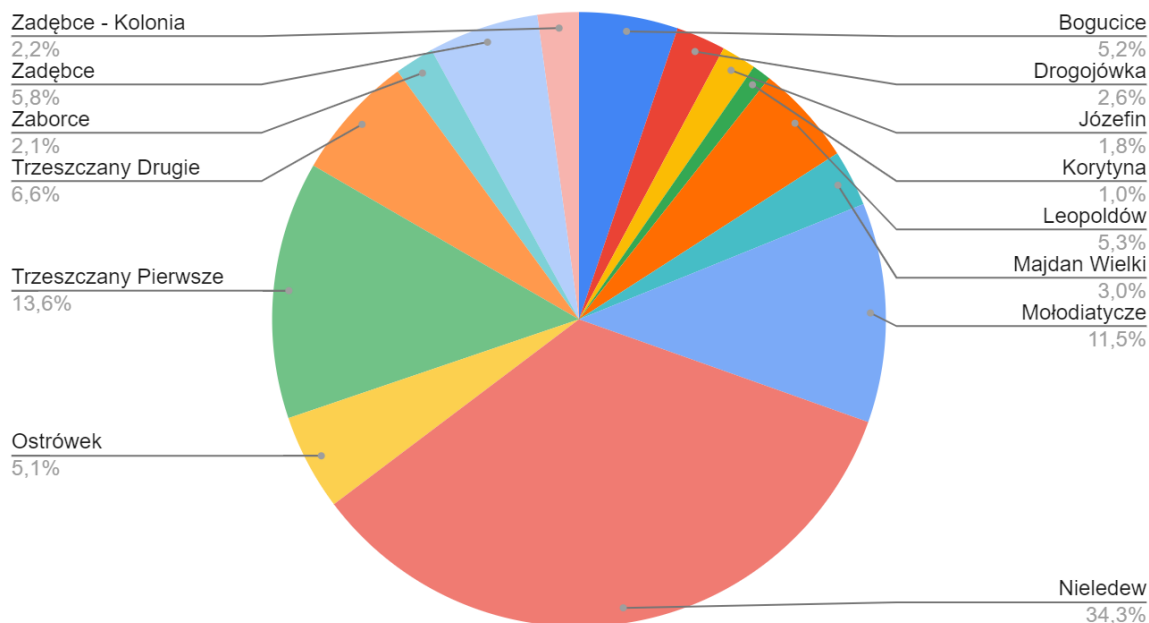
Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

Wskaźniki zostały przyporządkowane do planowanych podstawowych efektów dla każdej ze sfer: przestrzennej, gospodarczej, społecznej. Uporządkowane są od wskaźników produktu, opisujących bezpośredni skutek wdrożenia inwestycji lub przedsięwzięcia, przez rezultat - efekt uzyskany dzięki wykorzystywaniu produktów, po oddziaływanie - szerszy wpływ przedsięwzięcia na dane zjawisko.

3.5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej w Gminie

Kształtowanie się liczby ludności poszczególnych miejscowości Gminy Trzeszczany oraz cechy sieci osadniczej.

Gmina Trzeszczany jest najmniejszą Gminą powiatu hrubieszowskiego pod względem liczby ludności. Łączna liczba jej mieszkańców w 2020 stanowiła 6,57% ludności powiatu. W skład Gminy wchodzi 14 miejscowości, usytuowanych stosunkowo blisko siebie – odległości pomiędzy krańcowymi miejscowościami Gminy nie przekraczają 20 km. Miejscowością, która wyróżnia się pod względem liczby ludności jest Nieledew – mieszka tam prawie 35% mieszkańców Gminy. Pozostałe miejscowości cechują się liczbą mieszkańców nieprzekraczającą 600 osób.

Wykres 1. Udział ludności poszczególnych miejscowości Gminy Trzuszczany w ludności ogółem

Źródło: dane Urzędu Gminy Trzuszczany

Charakterystyczną cechą sieci osadniczej Gminy Trzuszczany jest fakt, iż miejscowość Nieledew jest największa pod względem liczby ludności, pomimo iż nie jest siedzibą Gminy. Nieledew ma charakter przemysłowy. W 1898 roku powstała tam cukrownia, której infrastruktura, po zakończeniu działalności cukrowni, służyła zakładom przetwórstwa spożywczego przez kilkadziesiąt lat. Obecnie na terenie miejscowości również funkcjonuje zakład tego typu, zatrudniający kilkadziesiąt osób. Przemysłowy charakter miejscowości sprawia, iż ta wieś tak dominuje pod względem liczby ludności. Nieledew ma także wyróżniający układ przestrzenny – poza zabudowaniami przemysłowymi, na jej terenie usytuowane są także osiedla budynków wielorodzinnych, powstałych dla zapewnienia mieszkań pracownikom zakładów.

Funkcję centrum Gminy oraz jej głównego ośrodka administracyjnego pełni miejscowość Trzuszczany, jednak z uwagi na strukturę osadniczą Gminy nie jest ona jedynym miejscem koncentracji funkcji pozamieszaniowych. Z uwagi na liczbę mieszkańców, miejscowością przejmującą część funkcji tego typu jest Nieledew, gdzie działalność prowadzi szkoła podstawowa, oddział Gminnego Ośrodka Kultury oraz filia gminnej biblioteki. Nieledew jest także głównym ośrodkiem gospodarczym Gminy.

Pozostałe miejscowości pełnią funkcje pozamieszkańciewe i pozarolnicze w dużo mniejszym stopniu, z uwagi na ich stosunkowo bliskie położenie w stosunku do Trzuszczan lub Nieleddwi, mniejszą liczbę ludności, czynniki ekonomiczno-społeczne. Warto jednak zauważyć, iż jakość życia mieszkańców jest warunkowana także możliwością zaspokojenia przez nich innych potrzeb w miejscu zamieszkania, poza podstawowymi potrzebami bytowymi. Mieszkańcy wszystkich gminnych miejscowości muszą mieć dostęp do szerokiej oferty kulturalnej, edukacyjnej i społecznej oraz różnorodnych możliwości czynnego spędzania czasu wolnego. Istotne jest także funkcjonowanie sfery gospodarczej, dostępność podstawowych usług (np. handlu) czy obsługa rolnictwa, które stanowi główne źródło dochodu dla wielu mieszkańców gminnych wsi. Z tego względu, dla zapewnienia wysokiej jakości życia niezbędny jest zrównoważony rozwój wszystkich gminnych miejscowości, oparty o rzeczywiste potrzeby, z przedsięwzięciami nieprzeskalowanymi, uzasadnionymi ekonomicznie, bazujący na posiadanych przez każdą wieś zasobach, walorach i potencjale. Przyczyni się to do podniesienia poziomu życia ludności i poprawi spójność oraz procesy rozwojowe na terenie całej Gminy.

Elementy struktury osadniczej

Gmina Trzuszczany cechuje się stosunkowo niewielką powierzchnią i jest najmniejszą Gminą powiatu hrubieszowskiego pod tym względem. W jej obrębie usytuowanych jest 14 miejscowości, które ze względu na niewielką powierzchnię obszaru położone są dosyć blisko siebie. Większość gminnych wsi nie jest wysoko zaludniona. Poza największymi pod względem liczby ludności miejscowościami - Nieleddew oraz Trzuszczany Pierwsze, jeszcze tylko wieś Mołodiatycze charakteryzuje się liczbą mieszkańców powyżej 450 oraz ponad 10-cio procentowym udziałem liczby mieszkańców w liczbie ludności Gminy ogółem. Pozostałe 11 miejscowości nie przekraczają liczby 300 mieszkańców.

Cechą specyficzną Gminy jest fakt, że prawie 35% ludności mieszka w Nieleddwi, która pomimo tego, iż nie jest siedzibą Gminy, jest jej najbardziej zaludnioną miejscowością oraz gminnym ośrodkiem gospodarczym. Funkcję typowego centrum Gminy pełni centralnie położona miejscowość Trzuszczany Pierwsze, tworząca wraz z sąsiednią miejscowością Trzuszczany Drugie przestrzenny i funkcjonalny obszar.

Mapa 1. Mapa Gminy Trzuszczany

Źródło: <https://trzuszczany.e-mapa.net/>

Trzuszczany Pierwsze usytuowane są przy drodze powiatowej nr 3230L Skierbieszów–Hrubieszów oraz krzyżującą się z nią drogą powiatową nr 3414L Drogojówka–Trzuszczany. Są one lokalnym ośrodkiem administracyjnym, kulturalnym, edukacyjnym, gospodarczym oraz siedzibą gminnych instytucji oraz obiektów użyteczności publicznej. Układ przestrzenny miejscowości jest charakterystyczny, składa się z dwóch głównych części wykształconych wokół kilku ulic, przedzielonych pasem pól uprawnych. Zachodnia część miejscowości pełni funkcję centrum. Układ zabudowy jest tam stosunkowo zwarty, koncentrują się tam obiekty użyteczności publicznej. Bezpośrednio w funkcjonalnym centrum Trzuszczan lub w jego najbliższym otoczeniu zlokalizowane są między innymi: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna w Trzuszczanach, Posterunek Policji Komendy Powiatowej w Hrubieszowie, szkoła podstawowa, ośrodek zdrowia, urząd pocztowy. Działalność

prowadzą tam sklepy i punkty usługowe. W Trzuszczanach prowadzona jest także działalność społeczna poprzez stowarzyszenia – funkcjonuje tam OSP oraz KGW. Z uwagi na specyficzny układ przestrzenny miejscowości Trzuszczany Pierwsze oraz całej Gminy, centrum Trzuszczan Pierwszych nie koncentruje funkcji pozamieszkańczych w takim stopniu, jak się to zwykle dzieje w gminach, których siedziby są jednocześnie najbardziej zaludnionymi miejscowościami i które posiadają centralnie wyodrębnione miejsce skupienia usług publicznych i komercyjnych. Część funkcji pozamieszkańczych i pozarolniczych przejęła Nieledew.

Mapa 2. Układ przestrzenny centralnej części Trzuszczan Pierwszych

Źródło: Geoportel powiatu hrubieszowskiego

Nieledew położona jest we wschodniej części Gminy, przy skrzyżowaniu drogi powiatowej nr 3230L Skierbieszów–Hrubieszów z drogą powiatową nr 3403 L Teratyn–Nieledew. Jest to miejscowość o charakterze przemysłowym, co oprócz skutków gospodarczych ma także wpływ na sferę przestrzenną i społeczną. Układ przestrzenny Nieledewi dzieli się na część ukształtowaną w związku z pojawieniem się działalności przemysłowej (przysakładowe osiedla budynków wielorodzinnych oraz infrastruktura przemysłowa w północnej części miejscowości; wielorodzinne budynki

mieszkalne oraz infrastruktura byłego POM w części południowej) oraz wykształconą w sposób tradycyjny, w związku z osadnictwem i rolnictwem (część centralna i pozostałe, peryferyjne części wsi). Z tego względu, miejscowość posiada wyodrębnione przestrzennie części, które pełnią rolę osiedli posiadających własne cechy charakterystyczne, zarówno przestrzenne i gospodarcze, jak i społeczne. Z uwagi na fakt, iż Nieledew jest największą miejscowością Gminy, funkcjonują w niej gminne instytucje społeczne (szkoła podstawowa, oddział Gminnego Ośrodka Kultury, filia gminnej biblioteki), oraz stowarzyszenia (OSP, KGW), przez co jest ona miejscowością niemal równorzędną z Trzeszczanami Pierwszymi pod kątem pełnienia funkcji pozamieszaniowych i pozagospodarczych (poza funkcją administracyjną).

Poza Trzeszczanami (Pierwszymi i Drugimi) oraz Nieledwią, w skład Gminy wchodzi 11 miejscowości, o charakterze przede wszystkim osadniczo-rolniczym. Miejscowością, która również pełni funkcje społeczne na rzecz co najmniej kilku wsi są Mołodiatycze, w której znajduje się szkoła podstawowa oraz punkt przedszkolny, prowadzone przez stowarzyszenie. W Mołodiatyczach funkcjonuje także OSP oraz KGW. Mołodiatycze są także miejscowością mającą dostęp do sklepów i punktów usługowych. Poza Mołodiatyczami, miejscowościami pełniącymi lokalne funkcje społeczne są także Drogojówka (OSP), Leopoldów (OSP, KGW), Majdan Wielki (OSP), Zadębce (OSP), Ostrówek (KGW), Bogucice (KGW). Pozostałe obszary pełnią przede wszystkim funkcję miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności rolniczej.

Schemat powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych

Podstawowe powiązania infrastrukturalne pomiędzy miejscowościami generowane są przez infrastrukturę drogową, która ma istotny wpływ na funkcjonalność poszczególnych części Gminy. Podstawową sieć dróg na terenie Gminy Trzeszczany tworzą drogi powiatowe – przez obszar Gminy nie przebiegają drogi krajowe ani wojewódzkie. Drogą o największym znaczeniu jest droga powiatowa nr 3230 L Skierbieszów–Hrubieszów, przebiegająca między innymi przez Trzeszczany Pierwsze oraz Nieledew. Droga nr 3230 L stanowi szlak alternatywny dla położonej w niedalekiej odległości drogi wojewódzkiej nr 847 Zamość-Hrubieszów, przez co przejmuje z niej część ruchu (np. do przejścia granicznego w Zosinie). W obrębie obszaru Gminy droga zapewnia komunikację w kierunku wschód-zachód. Ponadto, do

podstawowych szlaków komunikacyjnych Gminy należą także drogi powiatowe nr 3287 L Uchanie–Werbkowice (komunikacja w kierunku północ-południe) oraz nr 3403 L Teratyn-Nieledew (łącząca się z drogą nr 3230 L). Ponadto przez obszar Gminy przebiegają drogi powiatowe nr 3402 L Kol. Staszic–Zadębce, nr 3417 L Drogojówka–Trzeszczany, nr 3235 L Szystowice-Ostrówek, nr 3236 L Mołodiatycze–Kol. Horyszów, nr 3418 L Zaborce–Hostynne, nr 3414 L Moniatycze–Nieledew, nr 3415 L Nieledew–Wilków. Drogi te w komunikacji w obrębie Gminy mają znaczenie lokalne i są wykorzystywane przede wszystkim przez mieszkańców położonych przy nich miejscowości, natomiast stanowią one dogodny połączenie obszaru Gminy z sąsiednimi miejscowościami i gminami. Łączna długość dróg powiatowych przebiegających przez obszar Gminy wynosi 50 km. Natężenie ruchu na drogach powiatowych przebiegających przez obszar Gminy jest umiarkowane, nie zidentyfikowano miejsc szczególnie niebezpiecznych. Do głównych problemów związanych z siecią drogową na terenie Gminy Trzeszczany należy zły stan nawierzchni wielu dróg, zarówno powiatowych, jak i gminnych. W wielu miejscowościach brakuje chodników oraz innych elementów infrastruktury drogowej i okołodrogowej (zatoki przystankowe, wyznaczone przejścia dla pieszych, niezbędne oznakowanie w miejscach szczególnie niebezpiecznych), co w istotny sposób obniża bezpieczeństwo pieszych i innych użytkowników dróg.

Mapa 3. Sieć dróg powiatowych na terenie Gminy Trzeszczany z zaznaczeniem trzech głównych szlaków komunikacyjnych

Źródło: Geoportal powiatu hrubieszowskiego

Dbłość o wysoką jakość nawierzchni dróg wpływa zarówno na jakość życia mieszkańców i rozwój sfery gospodarczej, jak również na turystykę. W ostatnich latach ogromną popularność przeżywa turystyka rowerowa, jednak budowa wyspecjalizowanych ścieżek niesie za sobą dodatkowe koszty i nie wszędzie jest możliwa. Obszary gmin o umiarkowanym natężeniu ruchu, oddalone od dróg krajowych i wojewódzkich, z wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, mogą być miejscem rozwoju tej formy rekreacji, pod warunkiem, że będą dysponowały wysokiej jakości siecią dróg lokalnych, prowadzących do atrakcyjnych miejsc. Rozwój i modernizacja sieci dróg wpłynie korzystnie na każdą ze sfer.

Gmina Trzeszczany zaopatrywana jest w wodę z ujęć zlokalizowanych w miejscowościach Nieledeń (dwa ujęcia), Trzeszczany, Mołodiatycze, Leopoldów, Drogojówka. Dostępność sieci wodociągowej jest dobra, jednak około jedna czwarta mieszkańców korzysta z ujęć wody poza gminną siecią. Oczyszczalnie ścieków zlokalizowane są w Leopoldowie oraz Nieledeu. Ścieki z obszarów nieskanalizowanych zbierane są głównie w zbiorniki bezodpływowe i dowożone do oczyszczalni wozami asenizacyjnymi. W celu poprawy jakości życia oraz ochrony walorów przyrodniczych konieczna jest rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej we wszystkich miejscowościach, zarówno w formie sieciowej, jak również w formie przydomowych oczyszczalni - na tych obszarach, gdzie doprowadzenie sieci będzie nieefektywne ekonomicznie.

Obszar Gminy jest w pełni zelektryfikowany. W miejscowościach Gminy nie funkcjonują sieci ciepłownicze, produkcja ciepła odbywa się w indywidualnych kotłowniach. Gmina nie posiada także dostępu do sieci gazowej. Na terenie Gminy dostępna jest zarówno sieć telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest w wersji stacjonarnej oraz mobilnej.

Infrastruktura o charakterze społecznym jest skupiona w miejscowościach Trzeszczany Pierwsze oraz Nieledeu. W nich usytuowane są wszystkie gminne instytucje społeczne lub ich filie. Poza Trzeszczanami i Nieledeu w Mołodiatyczach funkcjonuje niepubliczna placówka edukacyjna. W pozostałych miejscowościach działalność społeczna prowadzona jest przez stowarzyszenia. Główna infrastruktura sportowo-rekreacyjna zlokalizowana jest przy szkołach. W Trzeszczanach funkcjonuje kompleks boisk szkolnych (do piłki nożnej, siatkówki, koszykówki, piłki ręcznej) wraz

z bieżnią oraz skocznią pokrytą powierzchnią poliuretanową oraz mini trybunami. Ponadto, w Trzeszczanach istnieje również boisko pełnowymiarowe trawiaste ale jest ono w nienależytym stanie technicznym. Brakuje mu również wyposażenia i ogrodzenia. W Nieleddwi funkcjonuje jedyna sala gimnastyczna na terenie Gminy. Przy szkole podstawowej znajdują się boiska do piłki nożnej, siatkówki i koszykówki, jednak ich stan techniczny jest niedostateczny, nie posiadają utwardzonej nawierzchni ani odpowiedniego wyposażenia. Ponadto, w Nieleddwi znajduje się także stadion piłkarski, użytkowany przez LZS Płomień - Spartan i miejscową społeczność. W pozostałych miejscowościach Gminy infrastruktura tego typu jest niedostatecznie rozwinięta. Niska jest także dostępność przestrzeni rekreacyjnych (placów zabaw, skwerów, zieleni zorganizowanej, itp.).

Istniejące powiązania infrastrukturalne i funkcjonalne sprzyjają wzmocnieniu roli Trzeszczan jako ośrodka centralnego Gminy, pełniącego funkcje pozamieszkaniowe na rzecz wszystkich mieszkańców oraz Nieleddwi, która jest najludniejszą miejscowością Gminy i przejęła część funkcji tego typu. Układ przestrzenny Gminy i bliskie położenie poszczególnych miejscowości wobec Trzeszczan i Nieleddwi sprawia, iż takie kształtowanie się funkcjonalności obu wsi jest naturalne i ma miejsce od wielu lat. Jednak pamiętać należy, iż dostęp do niektórych pozamieszkaniowych funkcji powinien być realizowany także w innych miejscowościach, w odpowiedniej skali i zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami. Nie jest możliwe skupienie w pozostałych gminnych wsiach obszarów wyłącznie o charakterze mieszkaniowym i rolniczym, gdyż w takim przypadku wszystkie potrzeby wyższego rzędu mieszkańcy muszą zaspokajać poza miejscem zamieszkania. Jest to szczególnie odczuwalne między innymi w przypadku infrastruktury i miejsc o charakterze rekreacyjnym - ich podstawowym założeniem jest korzystanie z nich przez mieszkańców możliwie blisko miejsca zamieszkania, bez konieczności dojazdu, co nie tylko pozwala na aktywne spędzanie wolnego czasu ale też na integrację lokalnej społeczności. Rozwój pozostałych gminnych miejscowości powinien zakładać, oprócz poprawy jakości życia i zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych, również pewien stopień funkcji pozamieszkaniowych, przede wszystkim o charakterze lokalnym i na rzecz ich mieszkańców.

Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe

Gmina położona jest w obrębie dwóch mezoregionów: Działów Grabowieckich i Grzędy Horodelskiej. Oba mezoregiony cechują się występowaniem wzniesień urozmaicających krajobraz i tworzących specyficzne ekosystemy. Działy Grabowieckie charakteryzują się głębokimi dolinami, rozdzielonymi wąskimi, wysoko wznoszącymi się grzędami, natomiast Grzęda Horodelska stanowi pas płaskich wzniesień na obszarze Wyżyny Wołyńskiej. Na terenie Gminy nie występują obszary objęte ochroną w ramach sieci Natura 2000. Ze względu na rolniczy charakter Gminy, środowisko naturalne jest w większości przekształcone antropogenicznie, a obszary niezabudowane są głównie przeznaczone pod uprawy. Gminę posiada bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa.

Teren Gminy Trzeszczany leży w dorzeczu Wisły, w zlewni rzeki Bug. Wody stojące – stawy znajdują się tylko w dolinie rzeki Białki i Henrykówki.

Zgodnie z podziałem zawartym w „*Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*” w granicach Gminy Trzeszczany usytuowanych jest 5 Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

1. Henrykówka PLRW2000162662695:
 - ✓ typ JCWP – 16,
 - ✓ obszar dorzecza – Wisły,
 - ✓ region wodny – Środkowej Wisły,
 - ✓ zlewnia bilansowa – Zlewnie lewostronnych dopływów Bugu granicznego,
 - ✓ status – naturalna część wód,
 - ✓ ocena stanu - zły,
 - ✓ ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
 - ✓ obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
 - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
 - ✓ typ odstępstwa – 4(4) - 1, 4(4) - 2, uzasadnienie: brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego.

W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,

- ✓ termin osiągnięcia celów środowiskowych – 2021 r.,
- ✓ cel środowiskowy – dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny.

2. Białka PLRW200016266289:

- ✓ typ JCWP – 16,
- ✓ obszar dorzecza – Wisły,
- ✓ region wodny – Środkowej Wisły,
- ✓ zlewnia bilansowa – Zlewnie lewostronnych dopływów Bugu granicznego,
- ✓ status – naturalna część wód,
- ✓ ocena stanu - zły,
- ✓ ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
- ✓ obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
 - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
 - obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków gdzie utrzymanie lub poprawa stanu jest ważnym czynnikiem w ich ochronie,
- ✓ typ odstępstwa – 4(4) - 1, uzasadnienie: brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych,
- ✓ termin osiągnięcia celów środowiskowych – 2021 r.,
- ✓ cel środowiskowy – dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny.

3. Dopływ z Nowosiółek PLRW200016266292:

- ✓ typ JCWP – 16,

- ✓ obszar dorzecza – Wisły,
 - ✓ region wodny – Środkowej Wisły,
 - ✓ zlewnia bilansowa – Zlewnie lewostronnych dopływów Bugu granicznego,
 - ✓ status – naturalna część wód,
 - ✓ ocena stanu - zły,
 - ✓ ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
 - ✓ obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
 - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
 - ✓ typ odstępstwa – 4(4) - 1, 4(4) - 2, uzasadnienie: Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności,
 - ✓ termin osiągnięcia celów środowiskowych – 2021 r.,
 - ✓ cel środowiskowy – dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny.
4. Huczwa od Sieniochy do ujścia PLRW200024266299:
- ✓ typ JCWP – 24,
 - ✓ obszar dorzecza – Wisły,
 - ✓ region wodny – Środkowej Wisły,
 - ✓ zlewnia bilansowa – Zlewnie lewostronnych dopływów Bugu granicznego,
 - ✓ status – silnie zmieniona część wód,
 - ✓ ocena stanu - zły,
 - ✓ ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
 - ✓ obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
 - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
 - obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków gdzie utrzymanie lub poprawa stanu jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (OCHK1872

Nadbużański (Lubelskie), PLB060003 Dolina środkowego Bugu, PLB060011 Ostoja Tyszowiecka, PLH060035 Zachodniowołyńska Dolina Bugu),

- ✓ typ odstępstwa – 4(4) - 1, uzasadnienie: brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych,
- ✓ termin osiągnięcia celów środowiskowych – 2021 r.,
- ✓ cel środowiskowy – dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny.

5. Wolica do dopł. spod Huszczki Dużej PLRW20006243294:

- ✓ typ JCWP – 6,
- ✓ obszar dorzecza – Wisły,
- ✓ region wodny – Środkowej Wisły,
- ✓ zlewnia bilansowa – Zlewnie Wieprza,
- ✓ status – naturalna część wód,
- ✓ ocena stanu - zły,
- ✓ ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – zagrożona,
- ✓ obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
 - części wód wyznaczone jako obszary wrażliwe na substancje biogenne,
 - obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków gdzie utrzymanie lub poprawa stanu jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (OCHK112 Grabowiecko-Strzelecki, PK69 Skierbieszowski Park Krajobrazowy, PLH060058 Dolina Wolicy,),
- ✓ typ odstępstwa – 4(4) - 1, uzasadnienie: Brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych.

Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych,

- ✓ termin osiągnięcia celów środowiskowych – 2021 r.,
- ✓ cel środowiskowy – dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny.

Zgodnie z mapą zagrożenia powodziowego i mapą ryzyka powodziowego w granicach Gminy Trzeszczany nie występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, w rozumieniu ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne*.

Zgodnie z podziałem na Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd) teren Gminy Trzeszczany położony jest w obrębie jednostki nr 121 – PLGW2000121 oraz w obrębie jednostki nr 90 – PLGW200090.

Zgodnie z informacjami zawartymi w „*Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*” PLGW2000121:

- stan chemiczny – dobry,
- stan ilościowy – dobry,
- stan ogólny – dobry,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – niezagrażona,
- obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
 - obszary wyznaczone na mocy art. 7 do poboru wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi,
 - obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków gdzie utrzymanie lub poprawa stanu jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (Rezerваты: Siedliszcze, Liski I, Popówka, Jalinka, Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec, Łabunie, Machnowska Góra, Piekiełko Koło Tomaszowa Lubelskiego, Przecinka, Skarpa Dobużańska, Suśle Wzgórza, Zarośle, Minokąt, Sołokija. Sieć Natura 2000 - specjalne obszary ochrony siedlisk: PLH060016 Popówka, PLH060039 Dobużek, PLH060019 Suśle Wzgórza, PLH060028 Zarośle, PLH060042 Dolina Szyszły, PLH060025 Dolina Sieniochy, PLH060035 Zachodniowołyńska Dolina Bugu,

PLH060014 Pastwiska nad Huczwą, PLH060029 Żurawce, PLH060032 Poleska Dolina Bugu, PLH060086 Dolina Górnej Siniochy, PLH060104 Lasy Mirczańskie, PLH060088 Kazimierówka, PLH060080 Łabunie, PLH060085 Bródek, PLH060073 Posadów, PLH060103 Lasy Dołhobyczowskie, PLH060089 Minokąt, PLH060099 Uroczyska Lasów Strzeleckich, PLH180017 Horyniec, PLH060084 Adelina, PLH060070 Borowa Góra, PLH060074 Putnowice, PLH060100 Tarnoszyn, PLH060093 Uroczyska Roztocza Wschodniego. Sieć Natura 2000 - obszary specjalnej ochrony ptaków: PLB060012 Roztocze, PLB060017 Zlewnia Górnej Huczwy, PLB060021 Dolina Sołokiji, PLB060018 Dolina Szyszły, PLB060003 Dolina Środkowego Bugu, PLB060007 Lasy Strzeleckie, PLB060011 Ostoja Tyszowiecka),

- typ odstępstwa – brak,
- uzasadnienie odstępstwa – nie dotyczy,
- termin osiągnięcia celów środowiskowych – 2015 r.,
- cel środowiskowy – dobry stan chemiczny i dobry stan ilościowy.

Zgodnie z informacjami zawartymi w „*Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*” PLGW200090:

- stan chemiczny – dobry,
- stan ilościowy – dobry,
- stan ogólny – dobry,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów – niezagrażona,
- obszary chronione wymienione w zał. IV RDW:
 - obszary wyznaczone na mocy art. 7 do poboru wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi,
 - obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków gdzie utrzymanie lub poprawa stanu jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (arki narodowe: Roztoczański Park Narodowy. Rezerваты: Wodny Dół, Głęboka Dolina, Broczówka, Gliniska, Wygon Grabowiecki, Rogów, Popówka, Hubale, Wieprzec, Chmiel, Debry, Księżostany, Las Królewski, Łabunie, Olszanka, Skrzypny Ostrów, Święty Roch, Wierzchowiska. Sieć Natura 2000 - specjalne obszary ochrony siedlisk: PLH060009 Jeziora Uściwierskie, PLH060005 Dolina Środkowego Wieprza, PLH060001 Chmiel, PLH060012 Olszanka, PLH060026 Wodny Dół,

PLH060006 Gliniska, PLH060027 Wygon Grabowiecki, PLH060010 Kąty, PLH060017 Roztocze Środkowe, PLH060003 Debry, PLH060022 Święty Roch, PLH060028 Zarośle, PLH060040 Dolina Łętowni, PLH060030 Izbicki Przełom Wieprza, PLH060091 Kornelówka, PLH060080 Łabunie, PLH060085 Bródek, PLH060058 Dolina Wolicy, PLH060060 Horodysko, PLH060062 Rogów, PLH060064 Nowosiółki (Julianów), PLH060059 Drewniki, PLH060044 Niedzieliska, PLH060033 Dobromyśl, PLH060071 Guzówka, PLH060061 Las Orłowski, PLH060081 Łopiennik, PLH060092 Niedzielski Las, PLH060090 Siennica Różana, PLH060094 Uroczyska Lasów Adamowskich, PLH060065 Pawłów, PLH060034 Uroczyska Puszczy Solskiej, PLH060087 Doliny Łabuńki i Topornicy, PLH060008 Hubale. Sieć Natura 2000 - obszary specjalnej ochrony ptaków: PLB060019 Polesie, PLB060020 Ostoja Nieliska, PLB060013 Dolina Górnej Łabuńki, PLB060012 Roztocze, PLB060016 Staw Boćków, PLB060008 Puszcza Solska),

- typ odstępstwa – 4(7), uzasadnienie: Eksploatacja podziemna węgla kamiennego ze złoża "Ostrów", Inwestycja polegająca na eksploatacji węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym, w obrębie udokumentowanych złóż węgla K-9, K-6-7, K-8 i K-4-5,
- termin osiągnięcia celów środowiskowych – 2015 r.,
- cel środowiskowy – dobry stan chemiczny i dobry stan ilościowy.

Teren Gminy Trzeszczany położony jest w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Nr 407 Niecka Lubelska (Chełm-Zamość). GZWP Nr 407 to zbiornik pozbawiony izolacji od zanieczyszczeń z powierzchni terenu, wykazujący objawy antropogenicznego przekształcenia chemizmu wód podziemnych, stanowiący podstawowe źródło zbiorowego zaopatrzenia w wodę miejscowej ludności, wykazujący znaczny stopień zagospodarowania zasobów wód podziemnych. GZWP Nr 407 wymaga szczególnej ochrony przed zanieczyszczeniem wód podziemnych.

W Gminie Trzeszczany brak jest wielkopowierzchniowych form ochrony przyrody. W granicach Gminy znajdują się jedynie pomniki przyrody (zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody):

- 6 topoli białych *Populus alba* w parku podworskim w miejscowości Zaborce,

- dąb szypułkowy *Quercus robur* w parku podworskim w miejscowości Trzeszczany,
- jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* w parku podworskim w miejscowości Trzeszczany,
- 2 platany klonolistne *Platanus xacerifolia* w parku podworskim w miejscowości Nieledeu.

Na terenie Gminy znajdują się obiekty zabytkowe i zasoby dziedzictwa kulturowego. Do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego wpisane są cztery obiekty: osiedle fabryczne przy dawnej cukrowni (Nieledeu), kościół parafialno-rzymskokatolicki pw. Trójcy Przenajświętszej i Narodzenia NMP (Trzeszczany), zespół pałacowo-parkowy (Trzeszczany), cmentarz grzebalny (Trzeszczany). Ponadto, do gminnej ewidencji zabytków, poza wyżej wymienionymi wpisanymi jest 17 obiektów, głównie kaplice, figury, pozostałości parków. Obiekty zabytkowe położone na terenie Gminy są zabytkami podobnego typu pod względem tematycznym lub funkcjonalnym, stąd też warto zastanowić się nad ich wspólną promocją jako całościowego produktu turystycznego (np. szlak dworski, szlak sakralny), dzięki czemu odwiedzający pozostaliby na terenie gminy na dłużej, niż w przypadku zwiedzania jednego obiektu, co bezpośrednio przyczyniłoby się do poprawy funkcjonowania branży turystycznej i okołoturystycznej. Atutem jest dostępność komunikacyjna i niedaleka odległość od siebie zabytków wpisanych do rejestru wojewódzkiego i gminnego.

Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju Gminy

Przyjęta w Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028 polityka przestrzenna w pełni odzwierciedla zapisy aktualnego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy w zakresie celów polityki rozwoju, oraz kierunków rozwoju. Zarówno podział na obszary, ich specyficzne nazwy, jak też ich funkcjonalność wynikają bezpośrednio z kierunków polityki przestrzennej opisanych w studium i są z nimi zgodne.

Polityka przestrzenna Gminy Trzeszczany, opisana w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, wyodrębnia strefy polityki przestrzennej, wynikające z obecnych zasobów Gminy, uwarunkowań rozwoju oraz przyjętych celów rozwojowych, które mają być wzmocnione w procesie rozwoju.

Z punktu widzenia polityki rozwojowej oraz funkcji pełnionych na skalę gminną i ponadgminną, za obszar o funkcjach kluczowych dla rozwoju Gminy uznano strefę:

- **C - STREFĘ AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ** – obejmującą części miejscowości Trzeszczany I i II, Nieleddwi oraz Mołodiatycz o dominującej funkcji obsługi ludności i rolnictwa, funkcji produkcyjnej (Nieleddew) oraz mieszkaniowej.

Funkcjonalność tego obszaru i jego rola pełniona w obrębie Gminy wychodzi znacznie ponad podstawową obsługę ludności i mieszkalnictwa oraz produkcję rolną i jej obsługę. Obszar jest miejscem kumulacji procesów gospodarczych i społecznych oraz świadczenia usług komercyjnych i publicznych. Obejmuje centralne części miejscowości pełniących główne funkcje pozamieszkaniowe na terenie Gminy. W obszarze położone są gminne instytucje, obiekty użyteczności publicznej, obszary przemysłowe i koncentracji usług. Strefa wywiera oddziaływanie na obszar pozostałych części Gminy.

Inne obszary

Pozostałe obszary gminy zostały ujęte w następujących strefach:

- **A - STREFA EKOLOGICZNA** - obejmująca obszary tworzące przyrodniczy system gminy - kompleksy leśne oraz doliny cieków wodnych,
- **B - STREFA ROLNO - OSADNICZA** - obejmująca jednostki wiejskie Gminy (poza częścią Trzeszczan I i II, Nieleddwi i Mołodiatycz) wraz z otaczającą je rolniczą przestrzenią produkcyjną,

Pozostałe obszary zostały pogrupowane zgodnie z ich charakterystyką i funkcjonalnością w obrębie obszaru Gminy. Strefa A obejmuje przyrodnicze zasoby Gminy. W strefie B ujęto miejscowości o funkcji mieszkalnej i rolniczej, gdzie świadczone są podstawowe usługi na rzecz ludności, polegające na zabezpieczeniu podstawowych potrzeb bytowych.

Potencjalne konflikty przestrzenne

W toku analizy istniejących uwarunkowań zidentyfikowano następujące potencjalne konflikty przestrzenne:

- Konflikty wynikające z różnych sposobów zagospodarowania przestrzeni - tereny atrakcyjne pod względem przyrodniczym, mogą wzbudzać coraz większe

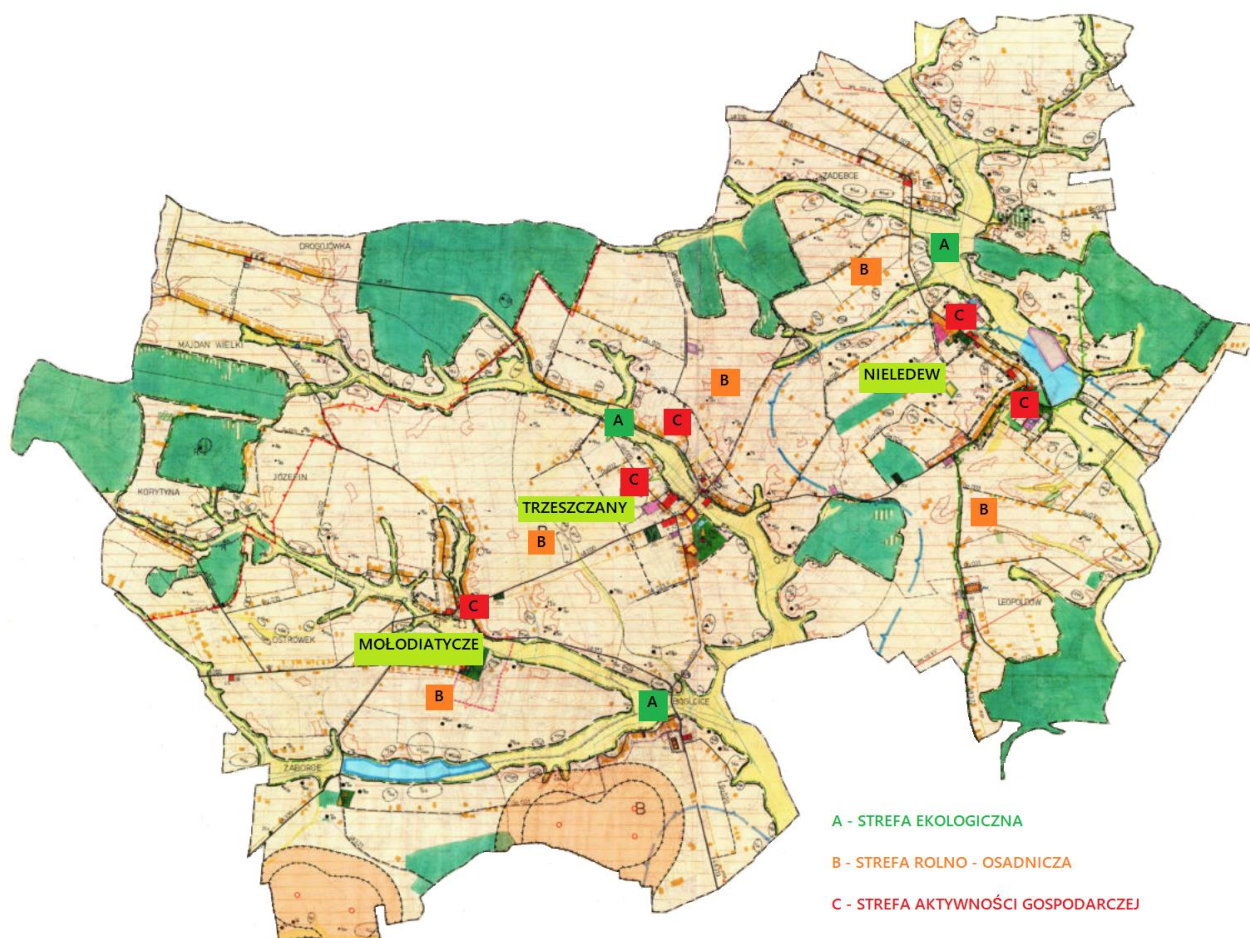
zainteresowanie jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności. Tereny zasobne w wysokiej jakości gleby również mogą być poddane presji urbanistycznej, szczególnie te położone w pobliżu strefy aktywności gospodarczej. Zgodnie z zapisami studium uwarunkowań, ograniczenie konfliktów wynikających z różnych sposobów zagospodarowania należy do celów polityki przestrzennej Gminy. Porządkowanie struktury przestrzennej Gminy dotyczące poszczególnych jednostek osadniczych i elementów ich układów, intensyfikacja wykorzystania terenów przemysłowych i składowych (byłych baz GS, SKR. itp.) oraz racjonalna gospodarka terenami pozwolą na minimalizowanie konfliktów tego typu,

- Konflikty wynikające z prowadzenia działalności rolniczej oraz chęci ochrony środowiska naturalnego - konieczne jest utrzymanie równowagi pomiędzy intensywnością zabiegów rolniczych, a zachowaniem dobrego stanu środowiska, w tym wód i gleb. Polityka przestrzenna Gminy, zawarta w studium uwarunkowań, zaleca między innymi prowadzenie gospodarki rolnej zgodnie z uwarunkowaniami przyrodniczymi, co oznacza między innymi racjonalne użycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin na terenach rolnych i leśnych oraz stosowanie technik naturalnych (fito i agromelioracyjnych) w celu zwiększenia udziału materii organicznej w glebie, przeciwdziałanie degradacji chemicznej gleb poprzez ochronę powietrza i wód powierzchniowych, prowadzenie monitoringu jakości gleby i ziemi, przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy

Model struktury przestrzennej, uwzględniający powyższe uwarunkowania, oparty jest na przyjętym podziale gminy na strefy, gdzie poszczególnym obszarom przypisano funkcje i kierunki rozwoju.

Mapa 4. Model przestrzenny Gminy Trzuszczany

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Trzuszczany

3.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Trzuszczany zostały opracowane w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i odnoszą się odrębnie do każdej ze stref.

Dla obszarów wyodrębnionych w strefie A - EKOLOGICZNEJ, określa się następujące zasady i kierunki działania:

- Ochrona istniejących kompleksów leśnych, jako ważnego elementu lokalnego systemu ekologicznego oraz elementu krajobrazu gminy:
 - zakaz zmiany przeznaczenia terenów leśnych na nieleśne,

- prowadzenie gospodarki w oparciu o plany urzędniowe lasów, także w lasach prywatnych,
 - regulację granicy rolno-leśnej.
- Ochrona ciągów ekologicznych (korytarzy) dolin rzecznych Białki i Henrykówki:
- zakaz zabudowy dolin, za wyjątkiem niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej i hydrotechnicznych oraz gospodarki rybackiej,
 - zalecenie zwiększenia retencji powierzchniowej (małe zbiorniki wodne) oraz utrzymanie istniejących zbiorników wodnych w Nieleldwi i Zaborcach, a także rekultywacja stawów w parkach podworskich w Trzeszczanach i Mołodiatyczach,
 - podjęcie działań w celu poprawy czystości wód,
 - ochrona i wprowadzenie roślinności stanowiącej zabudowę biologiczną cieków,
 - zakaz dokonywania zmian stosunków wodnych, mogących pogorszyć warunki siedliskowe użytków zielonych, a szczególnie mogących przyczynić się do obniżenia zwierciadła wód gruntowych.

Dla obszarów wyodrębnionych w strefie B - ROLNO – OSADNICZEJ, określa się następujące kierunki i zasady działania:

- w obszarach zurbanizowanych (tereny o dominującej funkcji rolnej - wsie Mołodiatycze, Trzeszczany II, Leopoldów, Bogucice, Korytyna, Majdan Wielki, Drogojówka, Zadębce, Zaborce):
- utrzymanie istniejącego charakteru zagospodarowania i zabudowy z możliwością uzupełnień, z priorytetem dla obiektów związanych z funkcją rolną,
 - możliwość realizacji zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej i usługowej, z zaleceniem nawiązania do istniejącego charakteru wsi (zabudowa niska, ekstensywna, na dużych działkach, wskaźnik zabudowy - 0,4 dla obiektów mieszkalnych i 0,6 dla usługowych),
 - dopuszcza się realizację obiektów związanych z działalnością gospodarczą, nieuciążliwą dla środowiska przyrodniczego i ludzi,
 - zachowanie pozostałości zespołu dworskiego w Mołodiatyczach z utrzymaniem i uporządkowaniem zabytkowej zieleni,
 - utrzymanie cmentarza wyznaniowego w Zadębcach z zachowaniem nagrobków i drzewostanu,

- rozbudowa sieci wodociągowej oraz wyznaczeniu stref ochronnych grupowych ujęć wody,
- realizacja systemu zbiorczego odprowadzania i oczyszczania ścieków, przy zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych i konstrukcyjnych, zapewniających minimalną uciążliwość dla środowiska,
- do czasu wybudowania zbiorczej kanalizacji sanitarnej gromadzenie ścieków w szczelnych szambach z systematycznym wywozem do oczyszczalni ścieków,

W granicach rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyznacza się obszary:

1. z dopuszczeniem wyłącznie zabudowy związanej z gospodarstwami rolnymi, usług elementarnych, dróg i urządzeń infrastruktury technicznej:
 - w zakresie infrastruktury technicznej - gromadzenie ścieków bytowo - gospodarczych w szczelnych szambach, z systematycznym wywozem do oczyszczalni ścieków, bądź indywidualne unieszkodliwianie ścieków na bazie oczyszczalni ścieków przydomowych,
 - zachowanie pozostałości zespołu dworskiego w Zaborcach, z utrzymaniem i uporządkowaniem zieleni, przy ewentualnym uczytelnieniu założeń kompozycyjnych parku,
 - na terenach rozpoznanych stanowisk archeologicznych prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem konserwatorskim.
2. z wykluczeniem wszelkiej zabudowy, z wyjątkiem dróg i urządzeń infrastruktury technicznej oraz lokalizacji elektrowni wiatrowych:
 - prowadzenie gospodarki rolnej zgodnie z uwarunkowaniami przyrodniczymi,
 - zahamowanie procesów niszczących gleby – erozji powierzchniowej przez zabezpieczenie techniczne, prowadzenie dróg i kształtowanie układu – działek pozwalając na poprzecznostokową uprawę gruntów, stosowanie fitomelioracji drzewiastych, krzewiastych i trawiastych,
 - zalesienia terenów zgodnie z rysunkiem studium, z zaleceniem wprowadzenia gatunków drzewostanu, zgodnych z naturalnym siedliskiem,
 - na terenach rozpoznanych stanowisk archeologicznych prowadzenie wszelkich prac ziemnych pod nadzorem konserwatorskim,

- modernizacja istniejącego wysypiska śmieci (grunty wsi Trzeszczany) oraz wyznaczenie strefy ograniczonego użytkowania - 50 m od obiektu.

Dla obszarów wyodrębnionych w strefie C – AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ, określa się następujące kierunki i zasady działania:

- adaptacja istniejących form zagospodarowania - zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej oraz jej uporządkowanie i uzupełnienie z dopuszczeniem zmiany funkcji,
- kształtowanie urządzonej przestrzeni publicznej ośrodka gminnego w Trzeszczanach, obejmującej usługi publiczne i komercyjne oraz działalność gospodarczą o charakterze usługowym,
- uzupełnienie obszaru wsi Nieledew i Mołodiatycze obiektami usługowymi, z dopuszczeniem nieuciążliwej działalności gospodarczej,
- przeznaczenie rezerw terenowych i kubaturowych (bazy, składy itp.) dla funkcji usługowych, rzemiosła i drobnego przemysłu o niskiej terenochłonności i uciążliwości,
- prowadzenie przez samorząd aktywnej polityki gospodarki gruntami, pozyskiwanie terenu do komunalnych zasobów gruntów,
- wyznaczenie stref ograniczonego użytkowania dla obiektów uciążliwych istniejących i nowopowstających,
- zapewnienie nowych terenów pod rozwój mieszkalnictwa jednorodzinnego (głównie w Trzeszczanach i Nieledwi),
- kształtowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do istniejących form (budownictwo niskie, ekstensywne, z udziałem zieleni - powierzchnia działki biologicznie aktywna 60 % przy zabudowie mieszkaniowej i 40 % usługowej,
- ochrona i wzbogacenie zieleni towarzyszącej zabudowie, kształtowanie pasów zieleni izolacyjnej między terenami mieszkalnymi i gospodarczymi,
- zachowanie zabytków, wpisanych do rejestru - zespołu cukrowni w Nieledwi, kościoła i zespołu pałacowego w Trzeszczanach, cmentarza rzymsko - katolickiego w ich obecnej formie przestrzennej wraz z ich najbliższym otoczeniem:
 - przywrócenie w miarę możliwości dawnej świetności obiektowi pałacowemu w Trzeszczanach, przy jednoczesnej poprawie standardu technicznego

i funkcjonalnego, z dopuszczeniem zmiany funkcji na usługową (po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków),

- pozyskiwanie inwestorów zainteresowanych rewaloryzacją i zagospodarowaniem obiektu,
- zachowanie w celu utrzymania tożsamości kulturowej miejsca obiektu i zespołów znajdujących się w ewidencji: Urzędu Gminy w Mołodiatyczach, zespołu dworskiego w Nieleddwi i zespołu cukrowni ob. przetwórci z poprawą standardu funkcjonalnego i technicznego obiektów,
- adaptacja i konserwacja istniejących cmentarzy wyznaniowych,
- uzbrojenie obszarów w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej i gazu,
 - rozbudowa sieci kanalizacyjnej do oczyszczalni ścieków w Nieleddwi,
 - budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej dla Trzeszczan i Mołodiatycz,
 - do czasu wybudowania zbiorczej kanalizacji sanitarnej gromadzenie ścieków w szczelnych szambach, z systematycznym wywozem do oczyszczalni ścieków,
 - przewidzieć możliwość, przy projektowaniu oczyszczalni, oczyszczania ścieków dowożonych z szamb,
- objęcie obszarów miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, przy możliwości opracowania planów na mniejszych obszarach, (zadania planistyczne) odpowiadających istniejącym potrzebom inwestycyjnym,
- ustalenie w planach miejscowych warunków kształtowania form zabudowy, gabarytu zabudowy, formy dachu, wielkości działek.

3.7. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 określono dwa typy obszarów strategicznej interwencji (OSI):

- MOF (miejskie obszary funkcjonalne) – właściwe do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym (w miastach i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie), w tym poprzez wykorzystanie instrumentu ZIT,

Kraśniczyn, Leśniowice, Mircze, Rudnik, Skierbieszów, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice, Wojsławice, Wysokie, Żółkiewka. Pozostałe gminy wchodzące w skład obszaru, uznane za niezagrożone trwają marginalizacją, to gminy Krzczonów, Rybczewice.

Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030, do przesłanek warunkujących delimitację obszaru w ostatecznym kształcie należą:

- duża koncentracja gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego,
- wykształcone specjalizacje gospodarstw rolnych ukierunkowanych na uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych, tj. zbóż (pszenica), buraków cukrowych, rzepaku, chmielu, tytoniu, owoców, warzyw, ziół,
- znacząca rola w skali kraju w zakresie produkcji roślin takich jak: chmiel (70% upraw krajowych), tytoń (36,0%), rośliny strączkowe jadalne (48.3%), maliny (80,4%), porzeczki (36,5%),
- niewystarczająco rozwinięty sektor przetwórstwa rolno-spożywczego,
- wysokie nasłonecznienie, które z jednej strony stanowi sprzyjające uwarunkowanie przyrodnicze do rozwoju rolnictwa, z drugiej zaś stanowi istotny potencjał rozwoju energetyki opartej na źródłach odnawialnych,
- bardzo niska lesistość,
- koncentracja terenów cennych przyrodniczo objętych różnymi formami ochrony przyrody, mających szczególne znaczenie w kształtowaniu powiązań ekologicznych,
- znikome występowanie naturalnych i brak sztucznych zbiorników wodnych,
- istniejące naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym,
- walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej,
- koncentracja negatywnych procesów demograficznych.

Spośród kierunków interwencji / tematycznych obszarów wsparcia OSI w kontekście realizacji celów i kierunków działań SRWL, do powiązanych bezpośrednio z obszarem Gminy Trzeszczany należą:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:

- Poprawa warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód,
- Ochrona gleb, w tym racjonalizacja stosowania chemicznych nawozów oraz środków ochrony roślin oraz stosowanie agrotechniki przeciwozyjnej i zadrzewień śródpolnych,
- Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji,
- Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych,
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych.

1.2 Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne:

- Rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych,
- Tworzenie warunków oraz działania na rzecz lokalizacji na terenie województwa lubelskiego siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej.

2.4. Ochrona walorów środowiska

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności
 - Przedsięwzięcia flagowe:
Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody.

Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.

- Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek

3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu:

- Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce,
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe),
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa),
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.),
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych,
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

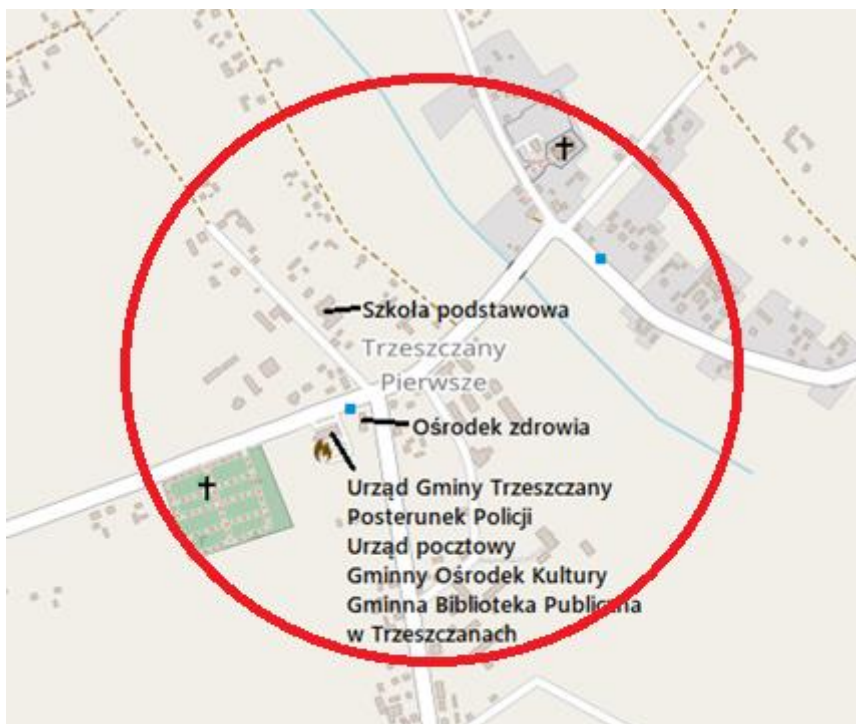
Na terenie Gminy Trzeszczany nie wyznaczono bezpośrednich działań infrastrukturalnych stanowiących przedsięwzięcia flagowe do realizacji w ramach OSI Żywicielskiego. Z tego względu powyższe kierunki interwencji i obszary wsparcia należy traktować jako rekomendację i realizować w ich ramach poszczególne działania w zależności od potrzeb.

3.8. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy Trzeszczany wraz z zakresem planowanych działań

W ramach niniejszej Strategii wyznaczono obszar strategicznej interwencji kluczowy dla Gminy - obszar centrum Trzeszczan Pierwszych. Jest to obszar zawierający się w strefie C – aktywności gospodarczej. Centrum Trzeszczan Pierwszych stanowi miejsce koncentracji różnych funkcji o charakterze społecznym i gospodarczym na rzecz mieszkańców całej Gminy, z zastrzeżeniem przejęcia części jego funkcji przez Nieledeń. Bezpośrednio w funkcjonalnym centrum Trzeszczan lub w jego najbliższym otoczeniu

zlokalizowane są między innymi: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna w Trzeszczanach, Posterunek Policji Komendy Powiatowej w Hrubieszowie, szkoła podstawowa, ośrodek zdrowia, urząd pocztowy. Obszar strategicznej interwencji nie ma określonych ostatecznych granic przestrzennych, stąd też na mapie został oznakowany schematycznie.

Mapa 6. Obszar strategicznej interwencji kluczowy dla rozwoju Gminy

Źródło: Opracowano na podstawie Geoportalu Powiatu Hrubieszowskiego

Działania w obrębie gminnego OSI będą ukierunkowane głównie na poprawę funkcjonowania i zwiększenie jakości usług publicznych o charakterze administracyjnym, kulturalnym i społecznym.

Obszarem strategicznej interwencji będzie również obszar rewitalizacji, określony w ramach obszaru zdegradowanego, dla którego planowane działania opisane będą w Gminnym Programie Rewitalizacji.

4. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

4.1. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

W procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028 niezmiernie ważnym elementem jest jej monitoring. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej strategii jest obowiązek pracowników Urzędu Gminy Trzeszczany oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego m.in. program ochrony środowiska, gminny program opieki nad zabytkami, strategia rozwiązywania problemów społecznych, strategia rozwoju kultury czy programy jednoroczne. Dodatkowo planuje się stworzenie gminnego programu rewitalizacji.

Wdrażając strategię, Gmina będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady gminy i budżetu obywatelskiego”. Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Podstawę do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów,

zaistnieje potrzeba wprowadzenia do strategii nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy, tak aby strategia mogła w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian.

Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w strategii). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie strategii. Procedura aktualizacji strategii obejmuje następujące elementy:

- ✓ zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze Gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy Trzeszczany przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie,
- ✓ weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć - kierunków działań lub propozycji innych zmian przez jednostkę, wydział bądź pracownika odpowiedzialnego za aktualizację strategii,
- ✓ podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do strategii oraz konieczności jej aktualizacji,
- ✓ przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy.

4.2. Ramy finansowe i źródła finansowania

Niezwykle istotne znaczenie dla sfinansowania działań przewidzianych w ramach niniejszej Strategii ma katalog środków publicznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych (szczególną rolę będą odgrywały środki budżetu UE w perspektywie finansowej 2021-2027). Sukces wdrażania zakładanych celów Strategii zależy będzie od zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań/przedsięwzięć/kierunków działań. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów z różnych szczebli zarządzania. Występują również różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego.

Realizacja działań przewidzianych do realizacji w ramach niniejszej Strategii przez różnego rodzaju podmioty i instytucje, będzie wymagała zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnych źródeł.

Zasady finansowania przedsięwzięć Strategii:

- wykorzystywanie różnych form finansowania – dotacje oraz różnego rodzaju instrumenty finansowe, w tym zwrotne (pożyczki, poręczenia, gwarancje),
- dywersyfikacja i łączenie różnych źródeł finansowania przedsięwzięć,
- korzystanie ze środków europejskich na różnych poziomach - program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej i transgranicznej (Program Współpracy Transgranicznej PL-BA-UA),
- udział w międzynarodowych projektach sieciowych np. programy Interreg Central Europe który ma na celu wspieranie współpracy pomiędzy krajami,
- wykorzystywanie funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską np. LIFE (instrument finansowy Unii Europejskiej poświęcony wyłącznie współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska i klimatu), Horyzont Europa (program w zakresie badań naukowych i innowacji), COSME (program w całości przeznaczony dla małych i średnich firm z terenu Unii Europejskiej), itp.

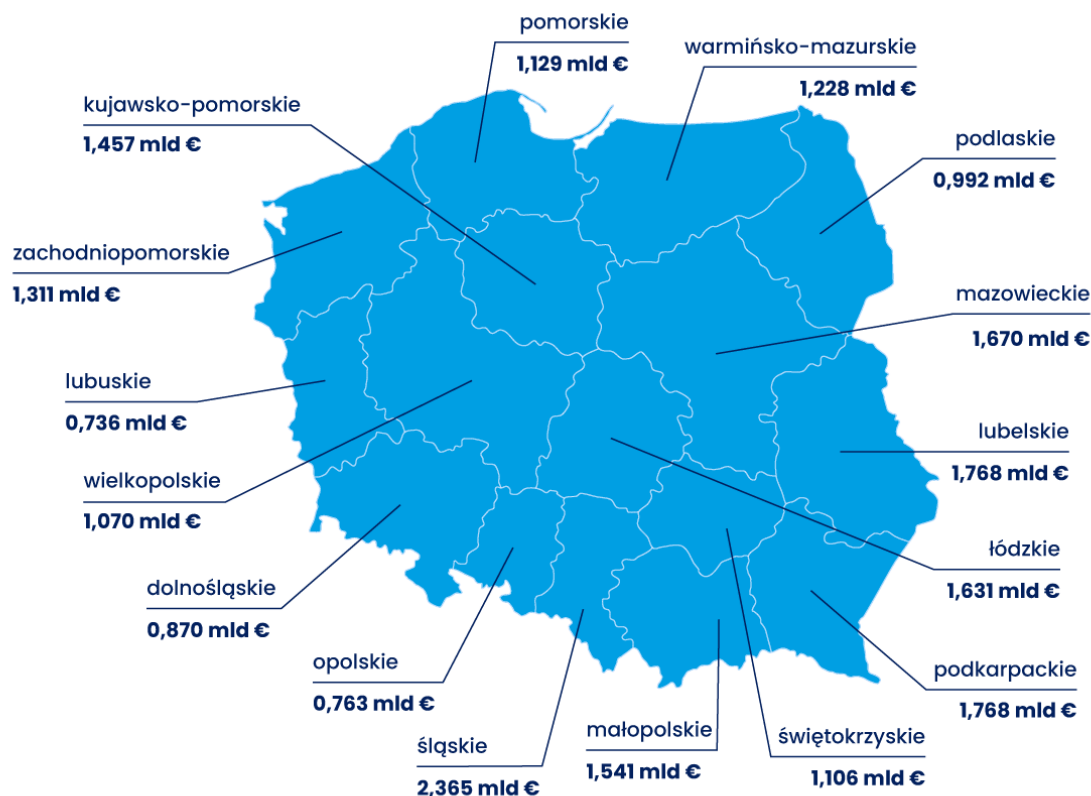
Rysunek 1. Zestawienie poszczególnych Programów krajowych oraz środków UE jakie zostały przyznane na realizację tych programów

Programy krajowe 2021-2027

Infrastruktura i Środowisko	25,1 mld €	największe inwestycje infrastrukturalne, drogi, koleje, transport publiczny, ochrona środowiska
Inteligentny Rozwój	8,0 mld €	przedsięwzięcia, innowacje, współpraca nauki i biznesu
Wiedza, Edukacja, Rozwój	4,3 mld €	nauka, edukacja, żłobki, kapitał ludzki, sprawy społeczne
Polska Wschodnia	2,5 mld €	środki wsparcia dla rozwoju województw Polski Wschodniej
Polska Cyfrowa	2,0 mld €	cyfryzacja, sieci szerokopasmowe
Europejska Współpraca Terytorialna	0,56 mld €	wsparcie współpracy transgranicznej i transnarodowej oraz międzyregionalnej UE
Pomoc Techniczna	0,5 mld €	wsparcie dla instytucji wdrażających fundusze UE
Sprawiedliwa Transformacja	4,4 mld €	wsparcie w transformacji regionów górniczych
Rybnictwo i Morze	0,5 mld €	wsparcie rybactwa i rybołówstwa oraz rozwój lokalnych społeczności rybackich
Pomoc Żywnościowa	0,2 mld €	wsparcie osób doświadczonych ubóstwem

Źródło: www.nowedotacjeunijne.eu

Rysunek 2. Podział środków UE w ramach Regionalnych programów Operacyjnych na lata 2021-2027

Źródło: www.nowedotacjeunijne.eu

Wśród głównych źródeł finansowania Strategii znajdują się:

- środki z budżetu Gminy Trzeszczany - budżet jednostki samorządu terytorialnego będzie jednym z głównych źródeł finansowania przedsięwzięć zawartych w Strategii,
- regionalne i powiatowe środki budżetu jednostek samorządu terytorialnego,
- środki pochodzące z budżetu państwa (pozostające w dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy),
- środki funduszy celowych np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej (obecne i przyszłe programy operacyjne na poziomie krajowym i regionalnym,

- środki z budżetu UE dostępne w ramach instrumentów (programów) bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (dotyczą one głównie następujących zagadnień: wsparcie MŚP, kształcenie, w tym kształcenie ustawiczne, współpraca międzyregionalna i transgraniczna, szkolenie, a także energetyka i kwestie klimatyczne),
- programy rządowe, w tym m.in. Fundusz Rozwoju Dróg Samorządowych, Maluch+, Senior+, Dostępność+, Fundusz Inwestycji Lokalnych oraz inne programy w obszarze ochrony środowiska, sportu, kultury, edukacji i innych,
- inne fundusze ze źródeł europejskich np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki pochodzące z krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych,
- środki pochodzące od partnerów publicznych (inne jednostki samorządu terytorialnego) zaangażowanych we wspólną realizację przedsięwzięć (środki przeznaczone na sfinansowanie zadań w całości lub stanowiące wkład własny do projektów wspartych środkami zewnętrznymi),
- środki organizacji społeczno-gospodarczych (sektora prywatnego - środki angażowane w efekcie samodzielnej realizacji projektów, wykorzystanie środków własnych do montażu finansowego w projektach wdrażanych dzięki programom pomocowym, inwestycje w formule partnerstwa publiczno-prywatnego),
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe,
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarcz antykryzysowych,
- Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych,
- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przed podmioty publiczne i prywatne.

Wymienione powyżej instrumenty finansowe oraz środki własne Gminy wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację zadań zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028. Głównymi źródłami dochodów bieżących Gminy Trzeszczany będą dochody własne Gminy, takie jak podatki, subwencje, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych, dotacje oraz pozostałe dochody bieżące. Wiele zadań przewidzianych w Strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Urzędu

Gminy oraz jednostek organizacyjnych Gminy Trzeszczany. Realizacja niektórych zadań zaplanowanych w Strategii może wymagać również współpracy z gminami sąsiednimi, powiatem oraz województwem lubelskim i ich jednostkami organizacyjnymi. Współpraca ta może obejmować również wymiar finansowy, np. przekazanie dotacji na realizację zadania.

Budżet Gminy oraz wieloletnia prognoza finansowa stanowiąc będą podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych. Gmina Trzeszczany utrzymywać będzie nadwyżkę operacyjną w sposób niezagrażający dyscyplinie finansów publicznych i umożliwiający spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Pozostałe środki oraz dochody majątkowe przeznaczane będą na realizację zaplanowanych inwestycji.

Długookresowe cele strategiczne określane będą w wieloletniej prognozie finansowej. W celu oddania realności prognozy oraz rzetelności finansowego przedstawienia planowanych działań, wieloletnia prognoza finansowa oddawać będzie wszystkie przypadki, które mają lub mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Gminy, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np. w podatkach dochodowych. Na tej podstawie wyznaczone będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na wyznaczone przedsięwzięcia. W przypadku zaciągania zwrotnych źródeł finansowania, kształt wskaźnika obsługi zadłużenia określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych w każdym roku prognozy powinien uwzględniać obsługę dodatkowych zobowiązań Gminy.

4.3. Partycypacja społeczna

Konsultacje społeczne są niezbędnym elementem procesu programowania Strategii są przeprowadzone na terenie i z udziałem osób zainteresowanych rozwojem jednostki terytorialnej. Jest to forma dialogu pomiędzy samorządem a mieszkańcami, służąca zebraniu od członków zbiorowości opinii na temat przedstawionej kwestii. Zwiększa to poczucie współodpowiedzialności za lokalne środowisko i współdecydowania w ważnych sprawach poprzez włączenie mieszkańców.

Terminem szerszym od konsultacji społecznych jest partycypacja społeczna. Jedną z form partycypacji są właśnie konsultacje. Partycypacja społeczna oznacza współuczestniczenie w podejmowaniu decyzji, współdecydowanie i aktywny udział w kształtowaniu otaczającej rzeczywistości. Partycypacja społeczna powinna być zapewniona na każdym etapie, poczynając od opracowania, a skończywszy na wdrożeniu dokumentu strategicznego. Została wprowadzona, jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rozwoju społeczno-gospodarczego odbywającego się na terenie Gminy Trzuszczany. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości wyznaczonych kierunków działań oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze Gminy. Włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces planowania rozwoju realizuje zasadę partnerstwa, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i wdrażania Strategii oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty wdrożenia dokumentów mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących, jakość życia mieszkańców. Zasięganie opinii społecznych służy weryfikacji priorytetów w Strategii i dopasowaniu działań tak, aby służyły jak największej liczbie mieszkańców. Jawność informacji sprzyja wzrostowi zaufania do samorządu gminnego. Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Trzuszczany, jak i społecznego odbioru zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw, której leży przekonanie o niezbędności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg planowania procesu rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki organizacyjnej.

Badania prowadzone w działaniach partycypacyjnych oparte były na metodach ilościowych i jakościowych. Metodami ilościowymi były badania ankietowe. Zastosowanie metod ilościowych pozwoliło na określenie skali danego problemu poprzez dostarczenie danych liczbowych. Badania ankietowe przeprowadzone zostały

w fazie diagnozy. Analiza ankiet pozwoliła na zebranie informacji, które stały się kluczowe dla określenia potrzeb i wskazania kierunków rozwoju Gminy Trzeszczany do roku 2028. Metody ilościowe stanowią uzupełnienie metod jakościowych, które służą poznaniu uwarunkowań badanego zjawiska oraz motywacji zachowań i preferencji respondentów. Metody te są wykorzystywane do głębszego poznania problemu i uzyskania opinii uczestników procesu partycypacji.

Działając na podstawie art. 10f ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834), oraz art. 6 ust.3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057) oraz uchwały Nr XXXV/212/2021 Rady Gminy Trzeszczany z dnia 30 grudnia 2021 roku w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028, przedłożono do konsultacji społecznych projekt dokumentu.

Zaproszono wszystkich zainteresowanych mieszkańców Gminy Trzeszczany, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych, w szczególności działające na terenie Gminy Trzeszczany organizacje pozarządowe i przedsiębiorców, sąsiednie gminy z powiatu hrubieszowskiego: Gmina Uchanie, Gmina Hrubieszów, Gmina Werbkowice, Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej - Państwowe Gospodarstwo Wodne - Wody Polskie.

Spotkanie konsultacyjne przeprowadzone było w dniu 01 sierpnia 2022 r. – w trybie stacjonarnym, natomiast konsultacje dokumentu odbywały się w dniach od 27 lipca 2022 r. do 31 sierpnia 2022 r. w formach i trybie przewidzianym Uchwałą XXXV/212/2021 Rady Gminy Trzeszczany z dnia 30 grudnia 2021 roku, która określała szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu Strategii, w tym tryb jej konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Spis map

Mapa 1. Mapa Gminy Trzeszczany.....	50
Mapa 2. Układ przestrzenny centralnej części Trzeszczan Pierwszych.....	51
Mapa 3. Sieć dróg powiatowych na terenie Gminy Trzeszczany z zaznaczeniem trzech głównych szlaków komunikacyjnych.....	53
Mapa 4. Model przestrzenny Gminy Trzeszczany.....	66
Mapa 5. Zasięg terytorialny Żywicielskiego OSI.....	71
Mapa 6. Obszar strategicznej interwencji kluczowy dla rozwoju Gminy.....	75

Spis rysunków

Rysunek 1. Zestawienie poszczególnych Programów krajowych oraz środków UE jakie zostały przyznane na realizację tych programów.....	79
Rysunek 2. Podział środków UE w ramach Regionalnych programów Operacyjnych na lata 2021-2027.....	80

Spis tabel

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w 2020 w stosunku do roku 2013.....	9
Tabela 2. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w porównaniu do roku 2013.....	11
Tabela 3. Porównanie liczby mieszkań i ich wyposażenia w Gminie Trzeszczany.....	14
Tabela 4. Porównanie kształtowania się liczby ludności gminy Trzeszczany w 2013 i 2020 roku wraz z odniesieniem do 10-letnich okresów referencyjnych.....	14
Tabela 5. Porównanie kształtowania się przyrostu naturalnego i salda migracji Gminy Trzeszczany w 2013 i 2020 roku.....	15
Tabela 6. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Trzeszczany w latach 2013 i 2020.....	15
Tabela 7. Porównanie danych dotyczących organizacji wydarzeń kulturalnych i uczestnictwa w nich na terenie Gminy Trzeszczany w roku 2013, 2019 oraz 2020.....	17
Tabela 8. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej na terenie Gminy Trzeszczany w 2013 i 2020 roku.....	19
Tabela 9. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Trzeszczany w 2013 oraz w 2020 roku.....	19
Tabela 10. Porównanie kształtowania się liczby podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Trzeszczany w 2013 i 2020 roku.....	20
Tabela 11. Porównanie danych dotyczących kształtowania się liczby podmiotów poszczególnych sekcji w 2013 i 2020 roku.....	20
Tabela 12. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Trzeszczany w roku 2013 i 2020.....	22
Tabela 13. Analiza SWOT.....	26

Tabela 14. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Trzeszczany na lata 2022-2028.....	37
Tabela 15. Lista przedsięwzięć priorytetowych.....	41
Tabela 16. Oczekiwane rezultaty planowanych działań.....	43

Spis wykresów

Wykres 1. Udział ludności poszczególnych miejscowości Gminy Trzeszczany w ludności ogółem	48
---	----